

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Marie Minarčíková

Pomoc obětem trestných činů

Olomouc 2013

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením JUDr. Zdenky Novákové, Ph.D. a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

Olomouc, 2013

.....
Marie Minarčíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi byli nápomocni při řešení bakalářské práce a poskytli mi cenné rady k vypracování. Děkuji své vedoucí práce JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za její cenné rady a čas, který mi vždy ochotně věnovala.

Touto cestou bych také ráda poděkovala rodičům, za podporu a umožnění vysokoškolského studia.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Minarčíková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Pomoc obětem trestných činů
Název v angličtině:	Protection for victims of criminal activity
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá tématem pomoci obětem trestných činů. V práci je objasněn pojem oběť z pohledu práva a viktimologie. Zaměřuji se zde na jednotlivé druhy pomoci, jako je pomoc právní, psychologická, sociální a laická. Dále jsou blíže rozebrány organizace, které spolupracují s oběťmi trestných činů v Olomouckém kraji. Nachází se zde také rozbor legislativy a dokumentů, týkajících se obětí trestných činů. V závěru práce se věnuji kvalifikačnímu vzdělání u pracovníků, které je podmínkou k výkonu profese v organizacích pomáhajících obětem. Zároveň je zde obsažena analýza dostupnosti tohoto vzdělání v České republice, s výčtem škol, které potřebné vzdělání poskytují.
Klíčová slova:	oběť, pomoc, mediace, trestný čin, legislativa, organizace
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the issue of help to victims of crime. Firstly, the concept of a victim is defined from the point of view of law and victimology. Secondly, various ways of help to crime victims (e.g. legal help, psychological help, social help or non-professional help) are discussed. Furthermore, the organizations which help the crime victims in the Olomouc Region are enumerated. An analysis of the legislation and documents related to crime victims follows. As the higher education qualification serves as a prerequisite for the work in organizations that help crime victims, the final part of the thesis is devoted to the issue of education of victim service workers. Last but not least, the thesis presents an analysis of the availability of such education in the Czech Republic and a list of schools that provide the necessary education.
Klíčová slova v angličtině:	victim, help, assistance, mediation, offense, legislation organization

Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Srovnání základních práv pachatele a oběti trestného činu 2. Dotazník pro účely posouzení žádosti o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti dle zákona č. 209/ 1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů 3. Statistiky Bílého kruhu bezpečí rok 2012 – osobní kontakt v poradnách BKB 4. Změny v trestním řádu na základě zákona o obětech
Rozsah práce:	61 stran + 13 stran příloh
Jazyk práce:	čeština

OBSAH

1 POJEM OBĚŤ	9
1.1 TYPOLOGIE OBĚTI.....	12
1.2 ÚJMA ZPŮSOBENÁ OBĚTI	13
2 ROZLIŠENÍ POMOCI OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ	17
2.1 LAICKÁ POMOC.....	17
2.2 PSYCHOLOGICKÁ POMOC	19
2.3 SOCIÁLNÍ POMOC	21
2.4 PRÁVNÍ POMOC	22
2.4.1 PRÁVNÍ PORADCE VE SPOLUPRÁCI S OBĚTÍ	23
2.4.2 LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ.....	24
3 ODŠKODNĚNÍ OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ	27
3.1 ZÁKLADNÍ VÝKLAD ZÁKONA O POSKYTNUTÍ PENĚŽITÉ POMOCI	27
4 ZÁKON O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ	30
4.1 OBSAH ZÁKONA.....	30
5 ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ POMOC OBĚTEM V OLOMOUCKÉM KRAJI	37
5.1 BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ.....	37
5.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA.....	40
5.2.1 MEDIACE	41
5.3 KRIZOVÁ A INTERVENČNÍ CENTRA.....	45
6 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY PRO VÝKON PROFESE V POMÁHAJÍCÍCH ORGANIZACÍCH	47
6.1 PŘEHLED VYSOKÝCH ŠKOL POSKYTUJÍCÍ PSYCHOLOGICKÉ, PRÁVNÍ A SOCIÁLNÍ VZDĚLÁNÍ.....	48
ZÁVĚR	53
SEZNAM ZKRATEK	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM PŘÍLOH	61

Úvod

Trestná činnost je pojem, který slyšíme denně z televizních zdrojů, internetu či novin, vyskytuje se všude kolem nás. Trestná činnost za sebou zanechává vždy oběť či poškozeného. Obětí se můžeme stát kdykoliv v nečekaný okamžik, vyskytneme-li se v nevhodnou dobu na nevhodném místě. Není to otázka naší osobní volby, na rozdíl od pachatele. Obzvláště v dnešní době, kdy morální hodnoty společnosti jsou na úpadku, se pravděpodobnost setkání se, s tímto všestranně škodlivým jevem stále zvyšuje. Při sledování televizních zpravodajství, jsou nám stále předkládány tragické příběhy. Média „masírují“ oběti či pozůstalé, jen aby získala senzaci a zvýšila si sledovanost. Vždy si pokládám otázku, jak se tito lidé musí asi cítit, jak řeší svoji situaci, to nemají žádnou ochranu a nárok na soukromí? To byl jeden z několika důvodů, proč jsem si zvolila téma pomoc obětem trestných činů ke své bakalářské práci. Další důvody, které bych uvedla, bylo setkání se s případem v rodině, kdy se oběť střetla bez jakéhokoliv upozornění tváří v tvář s vrahem své matky po jeho propuštění z vazby. Jak je chráněn vůbec tedy takový člověk, co si nese obrovské trauma po činu, který byl na něm spáchán? Na oběť je stále i přes snahy různých neziskových organizací zapomínáno, ale přece právě oběť je tolik důležitá při odhalení pachatele a vůbec zjištění výskytu trestné činnosti tím, že se nebude bát ji nahlásit nebo nebude mít pocit, že se stala jen nástrojem trestního řízení vůči pachateli.

Včasnou a správně podanou pomoc obětem považuji za velmi důležitou, protože takové konání může zmírnit či v tom nejlepším případě odstranit následky trestného činu. I přes zjevnou důležitost, není této oblasti stále věnována přílišná pozornost. Proto bych se ráda zaměřila na tuto problematiku. Cílem bakalářské práce je, vytvoření souhrnného přehledu informací, které souvisí s pojmem oběti trestných činů. Práce je zpracována teoreticky na základě komparace a analýzy literatury, právních předpisů, dokumentů, odborných článků a internetových zdrojů. Je rozvržena do šesti kapitol, jež naplňují dílčí cíle, za které pokládám:

- objasnění terminologie související s obětí
- rozlišení typů poskytnuté pomoci
- rozbor legislativy a dokumentů týkajících se obětí
- přiblížení práce organizací spolupracujících s oběťmi
- analýza požadavků na vzdělání u pracovníků poskytujících pomoc obětem
- přehled dostupnosti vzdělání potřebného k výkonu profese související s oběťmi

V první kapitole se snažím objasnit pojem oběť, jak je tento výraz upraven z pohledu právního, viktimologického a kriminalistického. Dále podle jakých znaků se oběti dělí a jaká možná újma jim může být způsobena. Ve druhé kapitole se zaměřuji na konkrétní druhy pomoci, které by měly být oběti poskytnuty a jaký by měl být postup při jejím vykonávání. Následující dvě kapitoly rozvádějí legislativu týkající se obětí. Jaká práva jsou jim přidělena, především z pohledu nového zákona o obětech trestných činů. V Páté kapitole jsou přiblíženy organizace poskytující pomoc obětem a to jakým způsobem vykonávají svoji činnost. Šestá kapitola je zaměřena na podmínky, kladené na vzdělání u osob spolupracujících s oběti. Následně je zde provedena analýza vysokých škol, která vymezuje přehled vhodných škol a studijních oborů, splňujících požadavky potřebné k výkonu profese v pomáhajících organizacích.

1 Pojem oběť

Trestná činnost poškozují společnost jako celek, ale konkrétní trestné činy způsobují také újmu jednotlivým osobám - poškozují nebo ohrožují je na životě, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech. Osoba, které se takto dotýká trestný čin, je označována jako oběť. Oběti nebyla dlouhou dobu věnována přílišná pozornost. Veřejnost se dříve zajímala spíše o pachatele, protože ten je hlavním zdrojem nebezpečí, zatímco oběť je pouze pasivní. Krok k lepší budoucnosti nastal v 50. letech 20. stol., kdy začala vznikat viktimologie jako součást kriminologické vědy. Viktimologie se nejen věnovala oběti jako předmětu teoretické analýzy, ale také usilovala o zlepšení její pozice ve společnosti. Prosazovala zlepšení ochrany, právní a jiné pomoci. Rozvoj viktimologie ovlivnil pomoc obětem v mnohých zemích světa (především v Evropě, Severní Americe a Austrálii). V 80. letech byla také přijata řada mezinárodních dokumentů, které usilovaly, o zlepšení pozice oběti.¹ V současnosti se viktimologie orientuje především na oblast pomoci a praktickou politiku ve prospěch obětí.² I přesto je v dnešní době tato problematika v postavení práva stále podle názorů, úvah a diskuzí z řad odborníků nedostatečná.³ V příloze č. 1 přikládám základní srovnání práv oběti a pachatele, z čehož je patrné, v jakých oblastech jsou oběti značně kráceny na svých právech oproti pachatelům trestného činu (dále jen TČ).

V našem právním řádu se právní kategorie „oběť trestné činnosti“ dosud nevyskytuje.

Z právního hlediska se tedy na oběť pohlíží dvěma směry. Za prvé jako na osobu, kterou paragraf 2 ods.1 Zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti (dále jen ZpoTČ) považuje za fyzickou osobu, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, ale také jako na „poškozeného“, který je podle § 43 ods.1 trestního řádu(dále jen TŘ) definován jako ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma. Pojem poškozený není však s pojmem oběť identický. Poškozeným může být jak fyzická, tak právnická osoba. Zatímco oběť je pouze osoba fyzická. Navíc je za ni také pokládána dle § 2 ods. 2 ZpoTČ, i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen

¹ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. str.150-167

Dokumenty: Doporučení Rady Evropy (1985 Doporučení o postavení oběti v rámci trestního práva a trestního řízení (R(85)11), 1987 Doporučení o pomoci obětem a o prevenci viktimizace (R(87) 21), Deklarace OSN č. 40/34 z 29.11.1985 o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci.)

² HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. str.90

³ POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestně právní revue*. roč. 2009, č. 4.str.14

poskytovat výživu. Rozdíl je také v tom, že poškozený je trestně – procesním institutem⁴, kdežto oběť je trestně - hmotným institutem⁵

Za další pojetí oběti lze považovat definici, která byla přijata v roce 1985 na Valném shromáždění v rámci Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci: Ty jsou zde považovány za osoby, které individuálně nebo kolektivně utrpěly újmu, včetně fyzického nebo psychického poškození, emocionálního utrpení, ekonomické ztráty nebo závažného porušení jejich základních práv z důvodů konání nebo nekonání, které je porušením vnitrostátních zákonů platných v členských státech, včetně těch zákonů, které ustanovují trestnost zneužití pravomoci.⁶

Již zmíněná viktimologie pohlíží na oběť, jako na osobu fyzickou, nikoliv kolektivní subjekty např. právnické osoby. Proto je také sporné, zda se viktimologie má zabývat osobou, které se bezprostředně trestný čin dotkl (okradenou, přepadenou, znásilněnou), nebo také osobami oběti blízkými, kterých se dopad trestného činu týká zprostředkovaně (např. ztráta živitele rodiny). Tyto druhotné oběti mají určité společné rysy s bezprostřední obětí (např. psychická újma), ale přímo se nepodílely na vzniku a průběhu TČ. Viktimologický názor je takový, že čím větší okruh osob bude zařazen do pojmu „oběť“, tím méně bude možno nalézt společných specifických rysů, kterými by se odlišovaly od celkové populace. V zájmu oběti, je podle viktimologie metodologicky výhodnější, aby za oběť byla považována pouze osoba, které se TČ bezprostředně dotkl. To však neznamená, že viktimologie nevztahuje své poznatky i na širší okruh osob, např. v problematice odškodňování a sociální pomoci.⁷

Z kriminalistického pohledu představuje oběť především toho účastníka, kterému v průběhu kriminalisticky relevantní události vznikla škoda v důsledku konání nebo chování pachatele. Škoda může mít charakter újmy na zdraví, majetku, může být i morální. Dále může mít charakter omezení nebo ohrožení svobody. Její následky mohou také zprostředkovaně přejít i na jiné osoby.⁸ Význam oběti v kriminalistické praxi bývá někdy nedoceněn a pozornost je zaměřena především na pachatele. To může být důsledkem toho, že je trestný čin nedořešen z důvodu nedostatku důkazů.⁹ Přitom je v kriminalistických publikacích oběť považována za významný prvek při tvorbě kriminalistické charakteristiky a to z důvodů, že:

⁴ § 43 Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁵ Zákon č. 209/1997 o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů

⁶ HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, str.91

⁷ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, str.150

⁸ ŠINOVČEK, Ivan a kol.: *Kriminalistika*. Bratislava, IURA EDITION,2001, s.30

⁹ MAREŠOVÁ, Alena a Milada MARTZINKOVÁ. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*, Praha: IKSP [online] 2009 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx

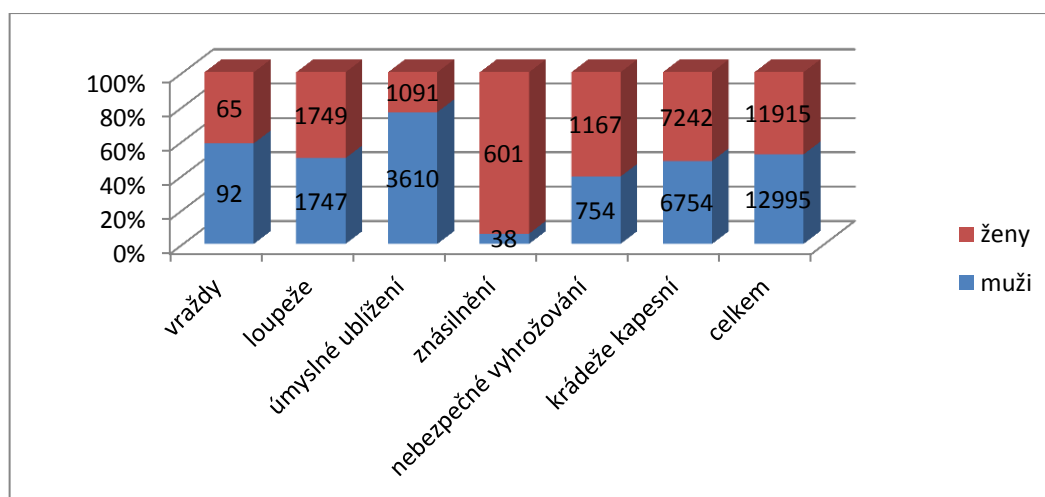
oběť je nositelem stop a sama svým aktivním chováním vytváří stopy trestného činu (aktivní obrana).¹⁰

V následujících tabulkách uvádím, množství případů nejčastějších trestných činů spáchaných v poměru na obou pohlavích obětí.

Tab.č. 1 Oběti vybraných TČ v roce 2011 dle pohlaví a skupin osob¹¹

	Muži		Ženy		Skupina osob	
	0-17	18 a více	0-17	18 a více	0-17	18 a více
Vraždy	2	90	9	56	6	8
Loupeže	338	1409	71	1678	34	122
Úmyslné ublížení na zdraví	314	3296	65	1026	34	318
Znásilnění	25	13	172	429	2	2
Nebezpečné vyhrožování	38	716	33	1134	37	286
Kapesní krádež	339	6415	482	6760	4	54

Graf č. 1 Oběti vybraných TČ v roce 2011 dle pohlaví a skupin osob¹²

¹⁰ ZÁHORA, Josef a Robert KERT. *Obete kriminality - Victims of Crime*. Bratislava: EUROKODEX,s.r.o., 2010. str.296

¹¹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. str. 58

¹² Tamtéž

1.1 Typologie obětí

Typologie jako vědecká metoda umožňuje rozřadit oběti trestných činů do určitých typových skupin na základě shod a rozdílů zkoumaných jevů. Každá oběť na základě určitých osobnostních vlastností, projevů chování, sociální pozice, role a statusu sehrává při vzniku trestného činu určitou úlohu. Míra zaangażovanosti oběti na TČ se liší. Oběť může být pasivní či aktivní činitel. Vztah mezi pachatelem a obětí je mnohostranný, dynamický a zároveň disharmonický. Na základě tohoto složitého vztahu vznikají mnohé typologie obětí. Mnozí autoři upozorňují na to, že mohou být také oběti, které si poškození přejí nebo ho dokonce vyhledávají, jakož i oběti navádějící a provokující. O tom svědčí např. typologie Mendelsohna, kdy autor rozeznává oběti: nevinné, provokující, neopatrné, nevědomé, dobrovolné, intrikánské a simulující. Dále Henting, který patří k zakladatelům moderní viktimologie, vymezuje následné typy obětí: mladé oběti bez zkušenosti, ženy – oběti ze slabosti, staří lidé – oběti s tělesným a duševním omezením, specifické skupiny obětí – duševně nemocní, mentálně zaostalí, alkoholici, toxikomani, přistěhovalci, národnostní menšiny, lidé v depresi, týraní.¹³

U těchto uvedených typů osob existuje velké riziko, že se stanou obětí trestného činu. Toto riziko však není úplné, proto se v této souvislosti hovoří o potencionální oběti, která disponuje viktimogenním potenciálem.¹⁴ Také Holyst vychází při diferencování typů obětí z předpokladu, že určité osoby jsou jistým způsobem předurčené k úloze oběti. Z důvodu jejich chování, které může být zaviněné nebo nezaviněné, individuální či skupinové (příslušnost k určité sociální skupině či komunitě). Např. respektování skupinových norem, vyvolání hádky či rvačky, ignorování hrozby pachatele usmrcením aj. Sociální interakci mezi pachatelem a obětí je potřebné chápat jako konfliktní proces. Oběti se může stát člověk, který pronásleduje pachatele, nebere vážně jeho výstrahy, případně ho znevažuje nebo dopředu vyhrožuje podáním trestního oznámení. Neopatrnost v sociálním jednání velmi často způsobuje to, že se člověk stává obětí.¹⁵

Za nejznámější typologii obětí je uváděna typologie obětí podle Fattaha. Tato typologie vychází ze zvláštností interakce pachatel – oběť. Zároveň bere do úvahy viktimogenní faktory. Většinou se rozlišují tři skupiny faktorů a to jsou: sociální (profese, pozice v rodině,

¹³ DIANIŠKA, Gustáv. *Kriminológia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str.95-96

¹⁴ viktimogenní potenciál – předpoklad stát se obětí TČ

¹⁵ DIANIŠKA, Gustáv. *Kriminológia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 95

sociální atmosféra), osobnostní (struktura a hierarchie vlastností), činnostní (vyhledávání viktimologických lokalit, nevhodný čas, mnohomluvnost)¹⁶

Typologie **Fattaha** obsahuje pět kategorií obětí:¹⁷

1. nezúčastněná oběť, která zapírá nebo projevuje odpor vůči činu i pachatelovi a nemá podíl na zapříčinění trestného činu, oběť a pachatel se vzájemně neznají
2. latentní nebo predisponovaná oběť, která disponuje povahovými rysy viktimizačně potenciálními víc než jiní, má tendenci stát se víckrát obětí stejného trestného činu
3. provokující oběť, kdy osoba pachatele provokuje, povzbuzuje nebo jinak podporuje vznik situace, která vede k deliktu. L. Čírtková uvádí, že se provokující chování může vyskytnout i u osob vyrovnaných, které jsou schopny se ovládat, ale momentálně jsou zatlačeny do kouta např. nesnesitelným psychickým týráním.¹⁸
4. zúčastněná oběť, delikt umožní, ulehčí, nebo je na něm jinak angažována, pachatel a oběť se vzájemně znají
5. falešná oběť pachatel si spletl cíl útoku, ve vztahu k postiženému můžeme hovořit o tom, že šlo o shodu nešťastných náhod, byl v nepravý čas na nepravém místě atd.

Typologie oběti není samoučelná záležitost. Poznatky jsou například využívány pro efektivní uskutečňování psychologických služeb organizovaných na pomoc obětem.

1.2 Újma způsobená oběti

I pojetí újmy nebo škody, je u pojmu oběť širší než u pojmu poškozený. Způsobená újma může mít několik hledisek. Může oběť zasáhnout na životě, zdraví, majetku, psychice či jiných nemateriálních statcích. Z pohledu času může újma vzniknout bezprostředně ihned po činu nebo až za delší dobu (některé druhy ublížení na zdraví). Trvání újmy může být krátkodobé, dlouhodobé, ale někdy také celoživotní. Pro většinu obětí není fyzická nebo materiální újma natolik závažná, jelikož je možno ji vyčíslit či nahradit. Za to psychická újma může být dlouhodobá, ne-li nezvratná. Pro každého jedince je zároveň jinak obtížná a časem může být ještě intenzivnější. Mohou ji provázet pocity zneuctění, ztráta pocitu důvěry či

¹⁶ SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003. str. 43- 44

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Čírtková L. a F, Červinka. *Forenzní psychologie*. Support, Praha. 1994 In: SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003. str. 44

autonomie. Zpravidla největší psychickou újmu prožívají oběti násilné či mravnostní kriminality nebo děti, mladiství, nemocní či staří lidé. Tento otřes může ovlivnit budoucnost oběti a její sociální chování. To může vést k tomu, že se z oběti stává pachatel, jak je odvozeno ze zjištění, kdy mnoho pachatelů udává, že se stali oběťmi TČ.¹⁹

Újmu lze rozdělit na primární, která souvisí přímo s trestním jednáním pachatele a újmu sekundární, která vzniká až v návaznosti na již předtím ukončený čin. Procesy, kterými je tato újma zapříčiněna se ve viktimologii nazývají primární a sekundární viktimizace.²⁰

K sekundární viktimizaci dochází tehdy, jestliže je oběti po již ukončeném trestném činu, způsobena další újma. Tuto viktimizaci může způsobit sám pachatel tím, že oběť zastrašuje. Dále to může být sociální prostředí, kdy rodina nevhodně reaguje na TČ, či nevhodné uveřejnění podrobností ohledně spáchaného činu na oběti v tisku. Sekundární viktimizace může být rovněž zapříčiněna nevhodným přístupem k oběti ze strany orgánů činných v trestním řízení (dále jen OČTŘ).

Nejčastější chyby, které vedou k sekundární viktimizaci ze strany orgánů jsou:²¹

- oběť, na základě jednání policie nebo aktérů soudního projednávání, získá pocit, že je vnímána pouze jako důkazní prostředek.
- přílišné naléhání na oběť a její uvádění až do stavu tísně („Jestli si nevzpomenete, tak se může stát, že...“)
- předstírání, že se nic nestalo, nebo naopak zveličování možných následků
- komisi a neosobní jednání, netrpělivost a neklid, tím dáváme najevo časový tlak
- profesionálně pravdivé, avšak spekulativní a zraňující poznámky („Jak vás napadlo tam chodit...“)

Tento způsob jednání je potřeba co nejvíce eliminovat, právní úprava má určitá opatření jako je např. §102 TŘ o výslechu svědků mladších než 15 let, § 55 odst. 2 TŘ o utajení identity svědka. Je potřeba, ale také zmínit, že určité jednání, v rámci vyšetřování TČ jsou nevyhnutelné. (Soudce se např. v rámci jednání před soudem musí znovu oběti vyptávat na často zraňující zážitky – pocit studu, znovuprožívání atd. I tento nepříjemný zážitek, jde však zmírnit empatickým jednáním, např. Chápu, že je vám to nepříjemné, ale musím se vás na to zeptat...“)²²

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str.103

²⁰ Tamtéž

²¹ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. str.45

²² SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003. str.53

Někteří forenzní psychologové užívají také pojem terciární viktimizace. Ta je vykládána jako dlouhodobá újma. Oběť ani po delším čase, po určité nápravě a odškodnění, se není schopna s trestným činem vyrovnat, navázat na svůj předchozí způsob života. Příčina terciální viktimizace bývá pak hledána především v osobnostním založení oběti. Někdy bývá tímto pojmem označován proces, ve kterém jsou poškozeny další, působně nezúčastněné osoby, např. pozůstalí.²³

Faktory prohlubující újmu

Existují faktory, které ovlivňují přetrvávání nepříznivých důsledků trestného činu a tím prohlubují vnímání způsobené újmy. Patří mezi ně zejména:²⁴

1. izolace oběti (oběť, která žije osamocena, pociťuje újmu citelněji, než ta, která má podporu rodiny)
2. nedostatek finančních zdrojů (velmi chudé oběti, nemajetní samoživitelé rodin, nejsou většinou vůbec pojištěni proti újmě z TČ, proto ji často považují za bezprostřední ohrožení své existence)
3. opakovaná viktimizace (často se vyskytuje i vícenásobná viktimizace)
4. rasová nesnášenlivost projevující se v útocích opakovaně viktimizujících příslušníků některých etnických minorit
5. životní události s fatálně negativním dopadem na život oběti, které nesouvisí se zločinem (např. úmrtí v rodině, rozvod, závažné onemocnění apod. mohou zesílit a prodloužit újmu vyvolanou zločinem).

Fáze prožívané újmy

Prožívání újmy má také svoji dynamiku. Viktimizace je náročná stresová událost, která je neočekávaná, nepředvídatelná a náhlá. Člověk se na tuto situaci nemůže nijak připravit, rozumově si ji vysvětlit. Dominuje pocit zaskočení a oběti si často pokládají otázku „ proč právě já“. Baštecký vyčleňuje následující fáze prožívání újmy:²⁵

²³ MAREŠOVÁ, Alena a Milada MARTZINKOVÁ. *O významu poznávání obětí trestné činnosti* Praha: IKSP [online]2009 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx

²⁴ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005. In HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. str.98

²⁵ BAŠTECKÝ, Jan.: *Základy soudní psychiatrie*, 1997. In HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. str. 45

1. Fáze šoku – jedinec je zaskočen kritickou událostí, jedná zmatečně a cítí se zmatený, uplatňují se obranné mechanismy, popření nebo apatie.
2. Fáze nastupující adaptace – oběť se s událostí vyrovnává, zpracovává prožívané trauma, k události se poctivě vrací, bývá pod vlivem smutku, odporu, pocitu viny
3. Fáze konečné adaptace – jedinec dochází ke konečnému zpracování traumatu, jeho osobnostní založení se podílí na délce opětovného začlenění do pracovního a společenského života.

Úspěšné zvládnutí těchto fází vyžaduje citlivý, empatický přístup k osobnosti oběti. Důležitou úlohu sehrává, také soustředěná pozornost k otázkám prevence jako souboru nejrůznějších aktivit mimotresního charakteru, které jsou orientované na odstranění nebo oslabení kriminogenních faktorů.²⁶

Okolnosti způsobující újmu

Podle Čírtkové jsou určité okolnosti, které sehrávají klíčovou roli v tom, jak velký dopad bude mít trestný čin na oběť. Za okolnosti považuje stupeň či míru násilí, která byla ukryta v kriminálním činu, míra ponížení či pošpinění oběti, jak oběť hodnotí své vlastní chování a chování ostatních na místě incidentu. Například oběti, které se během činu chovali, pasivně či odevzdaně, mají sklony se později za své chování stydět, či se sebeobviňovat. V takovéto situaci je důležité oběti ujasnit, že právě toto chování vedlo k tomu, že situaci přežila.²⁷

²⁶ DIANIŠKA, Gustáv. *Kriminológia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009., str. 124

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 3., v nakl. Portál 1. Praha: Portál, 2000. str. 187

2 Rozlišení pomoci obětem trestných činů

Každý trestný čin má dopad na oběť. Stěžuje její životní situaci, ať již po stránce psychické, fyzické nebo finanční. To vše může ovlivnit následnou kvalitu života oběti. Jak oběť či poškozený újmu zvládne vstřebat, záleží také na osobnosti a mnoha jiných faktorech, za kterých trestný čin nastal. Velmi důležitá je především správně poskytnutá či nabídnutá pomoc oběti. Každý člověk prožívá událost, která se ho dotkla jinak, proto se mění i typ a velikost pomoci. V mnoha případech si oběť o pomoc nezažádá nebo ani neví, že na určitou pomoc má nárok. V odborné literatuře se můžeme dočíst o čtyřech typech pomoci a to pomoci laické, psychologické, sociální nebo právní.²⁸ Tyto typy pomoci budou rozebrány v následujících podkapitolách.

Pomoc obětem se také často realizuje prostřednictvím programů. Můžeme je rozdělit na ty, které se vztahují přímo k obětem a na ty které jsou zaměřeny nejen na skutečné oběti, ale i na oběti potencionální, u kterých se zaměřují na prevenci. Programy by měly zahrnovat především tyto služby: 1. krizové intervence - jde o úsilí prakticky řešit situaci obětí, kdy jsou zřízena krizová centra, azylové domy pro týrané ženy nebo linky právní pomoci či důvěry, a je poskytováno nouzové přístřeší nebo oblečení; 2. různé druhy poradenství; 3. zastupování obětí; 4. podpora v průběhu vyšetřování trestného činu; 5. podpora v průběhu soudního řízení (objasňování práv obětí, doprovázení k soudu); 6. podpora po ukončení případu; 7. výcvik profesionálních pracovníků zabývajících se oběťmi; 8. prevence kriminality a další preventivní služby; 9. výchova občanů v otázkách práv obětí trestného činu (zvyšování právního vědomí)²⁹

2.1 Laická pomoc

S tímto typem pomoci se oběť setkává nejčastěji, je to její nejbližší okolí, lidé kterým osoba nejvíce důvěřuje a může se jim svěřit. Ačkoliv by se mohlo zdát, že tato pomoc je pro oběť ta nejpřirozenější a nejlépe přijatelná, ve většině případů nejbližší nevědí jak se k problému postavit. Velmi častým projevem je ignorování toho, že se nějaký trestný čin stal, vyhýbají se komunikaci o nepříjemné události, chtějí, aby na tyto okamžiky osoba zapoměla. Také pohlížejí na oběť jako na osobu „nemocnou“, kdy k vyléčení vede klid a farmaka. Tento přístup může zablokovat přirozené vyrovnání se s traumatem

²⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007.

²⁹ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. In HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. str.110

a zpracování jej do přijatelné vzpomínky. Oběť nikdy zcela nezapomene na trestný čin a na návrat do všedního života nemůže pasivně čekat. Do zahojení utržených ran musí investovat svou vlastní mentální energii.³⁰ Také je zároveň důležité myslet na to, že jestliže došlo k velké majtkové ztrátě, k vážnému tělesnému zranění, nebo přinejhorším smrti oběti, budou příbuzní potřebovat stejnou pomoc, jako by se stali obětí zločinu. Odborná literatura nabízí doporučení rodině, která je nejbližší podporou oběti způsoby, jak nejvhodněji s obětí komunikovat.³¹

a) Zpracování pocitů viny

Téměř u každé oběti se v určité fázi objevuje pocit viny, proč se událost stala právě jí, jestli se zachovala správně, co mohla udělat jinak. Často tato snaha postrádá racionální vysvětlení a zhoršuje psychický stav oběti. Právě rodina by měla oběť ujistit, že ona není za trestný čin zodpovědná, ale je to pachatel a selhání státu řízeného zákony. Je potřeba oběť ocenit, že jakékoliv její chování bylo správné a vedlo k přestání krizové situace.

b) Normalizace následků viktimizace

Reakce na událost může u oběti vyvolat různé potíže, jakou jsou např. vyhýbání se kontaktu se společností, nespavost, únava atp. Důležitým počinem od rodiny je oběť ujistit, že tyto reakce jsou přirozené a nabídnout jí přístup k informacím zabývající se touto problematikou. Jestliže obtíže přetrvávají nebo naopak sílí na intenzitě, je vhodné se obrátit na odbornou pomoc.

c) Obnova pocitu bezpečí a schopnosti důvěřovat

Jestliže se nám stane něco nepříjemného, pak se tomu snažíme přirozeně předejít, vyhnout. Obranou reakcí oběti je podezřívavé chování vůči svému okolí, nedůvěra, pocit, že kdokoliv může být zločinec, proto je potřeba podporovat oběť, budovat důvěru v sebe sama a okolí, aby nedocházelo k izolaci od společnosti.

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006 str. 211

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. str. 126

d) Podpora vyjadřování emocí

Fyzický stav a psychika člověka spolu úzce souvisejí. Nahromaděné negativní emoce vyvolané trestným činem mohou způsobovat různé obtíže, které se negativně projevují na zdraví člověka. Proto je velmi důležité, aby tyto emoce dokázala osoba ventilovat, a tím se zbavila negativní energie. Čím více oběť o nepříjemných pocitech hovoří, tím se emoce dostávají více do pozadí a po čase je schopna přijmout trestný čin jako nezměnitelný fakt.

e) Obnova víry ve vlastní schopnosti

Oběť má narušenou víru v sebe sama, ve svoji nezávislost, schopnosti. Ztrácí pocit, že může svůj život regulovat. Rodina by měla osobě nabízet různé aktivity. Nenáročné úkoly, které sama zvládne, podporovat ji v činnosti o které oběť projevuje zájem. Tímto je možno eliminovat její nepříjemné pocity.

f) Podpora při řešení hlavních problémů oběti

Blízké osoby mohou být nápomocny při řešení problémů, které jsou momentálně pro oběť prioritou, jako je např. podání trestního oznámení, doprovod k výslechu, žádost o finanční pomoc aj. Oběť se ocitá v prostředí a situaci pro ni neznámou, kdy přítomnost blízké osoby je velkou podporou. Důležité ovšem je, aby osoba blízká nebyla sama trestným činem zasažena (nepřímá oběť), v tomto případě je lepší se obrátit na odbornou pomoc.

Obecně lze doporučit, že lidé v nejbližším okolí by se měli chovat tak, jaké chování by oni sami v obdobné situaci očekávali. I zdánlivé drobnosti mohou mít velký podíl na úspěšné pomoci.³²

2.2 Psychologická pomoc

Psychologická pomoc je pro oběť velmi důležitá, jestliže není poskytnuta, může do budoucna negativně postihnout jak psychickou, tak fyzickou stránku oběti. Tuto pomoc poskytují především odborníci z oblasti psychologie, ale také lékaři, členové záchranných složek aj., kteří se ocitají v kontaktu s postiženou osobou jako první. Psychologická pomoc je

³²VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem kriminality v České republice*. Bílý kruh bezpečí, o.s.: MJF, 2010. ISBN 978-80-86284-86-6. str.12

rozdělena do několika fází, kdy se odborníci zaměřují na danou problematiku a volí vhodné způsoby terapie.³³

a) Oběť v akutním stavu těsně po činu

Tato fáze pomoci se rozděluje na dvě oblasti a to na psychologickou první pomoc, která probíhá přímo na místě činu a na terapii akutního traumatu, která je započata v průběhu několika dnů či týdnů po traumatu a je již věcí specialistů. U psychologické první pomoci by se poradci měli držet třech základních bodů a to: informace, intervence, a identifikace rizikových osob. Oběti těsně po činu jsou v šoku, cítí nejistotu, strach, nemají žádný pevný bod, proto je třeba vrátit oběti co nejdříve pocit bezpečí, a to nejjednodušší cestou. Tím, že jsou osobě poskytnuty informace, jaké reakce se u ní mohou po náhlém, neočekávaném ohrožení, úleku objevit, a že jde o normální jev, který pravděpodobně vymizí. To usnadní postiženému orientovat se ve svých pocitech a stabilizovat se. Intervence je bod kdy poradce podporuje empaticky oběť v jejich reakcích a respektuje je, ale zároveň nenásilným způsobem vnáší do komunikace pevnou strukturu a oběť usměrňuje. Vždy jsou oběti poskytovány pravdivé informace o okolním dění. Poradce dále zjistí jestli má oběť kam jít, aby nezůstala o samotě. Je možné také využít technik, které napomáhají zvládnání strachu, mobilizaci sil, přitom oběť v akutní fázi nezatěžují, navíc je mohou oběti aplikovat i doma. Například technika zklidnění a uvolnění, kdy si osoba představuje barvu, která ji uklidňuje nebo tzv. vdechování bezpečí. U identifikace rizikových osob určují odborníci osoby, které by mohly provázet přetrvávající potíže, ať už psychické, fyzické či sociální. Jsou vymezovány na základě předešlých rizikových faktorů jakou jsou např. pracovní nejistota, osoba osamocená, špatná životní situace, reviktimizace³⁴ nebo osoba, která způsobila kritický incident a další. Pro tyto případy je potřeba použít nadstandartních či nestandartních služeb dle situace oběti.³⁵

b) Oběť ve stabilizovaném stavu v různých fázích po činu

V této fázi se na psychologa obracejí klienti s různě složitými situacemi. Od jednoduchých, jako je doporučení literatury, jak podat trestní oznámení. Tak po ty velmi složité, kdy není klient sám schopen přesně vyjádřit jeho potřeby, protože je stále zločinem silně traumatizován. Ve velké většině případů to jsou oběti násilné trestné činnosti. U těchto klientů

³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. str. 130

³⁴ reviktimizace – opakované stávání se obětí trestného činu (např.: domácí násilí)

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. str.131- 135

se využívá následujících kroků, kdy jeden z nich se nazývá: od oběti k „survivorovi“³⁶. V tomto kroku se psycholog snaží u osoby změnit nazírání na sebe z oběti na přeživšího. Negativní hodnoty oběti se přeměňují na pocit „Já jsem ten silný, já jsem to vše překonal a ustál.“ Jestliže se tohoto podaří u osoby dosáhnout, je to správný krok k navrácení se do plnohodnotného života. Ostatní kroky na sebe navazují a snaží se dosáhnout právě tohoto cíle. Klient ale musí počítat s tím, že je zde potřeba trpělivosti, je to dlouhodobější záležitost a změny nepřicházejí ze dne na den.³⁷

c) Následná psychologická péče

Tato pomoc je využívána osobami, které projeví sami zájem o následnou péči nebo u obětí, které byli identifikovány jako rizikové, zranitelné osoby. Tato forma péče je založena na opakovaném a dlouhodobém kontaktu s klientem.³⁸

2.3 Sociální pomoc

Sociální pomoc je poskytování služeb obětem trestných činů od neziskových, církevních, dobrovolnických organizací, či státních orgánů. Sociální pomoc měla před sebou dlouhou cestu, ke svému rozvoji. K poskytování sociální pomoci obětem, nestačí pouze legislativní změny, ale je zde potřeba velkého lidského úsilí, rozšiřovat kvalifikované pracovníky, přistupovat ke změnám v již zaběhnutých praxích, a především spolupráce státních a nestátních sektorů. Inspirací může být nejstarší organizace Victim Support, která existuje od roku 1974 ve Velké Británii, kdy pobočky Victim Support jsou napojeny na policejní stanice a probíhá zde úzká spolupráce státu s nestátní organizací. V roce 1991 vzniká v ČR občanské sdružení Bílý kruh bezpečí, který je od roku 1996 také členem organizace Victim Support Europe. Bílému kruhu bezpečí, Probační a mediační službě a intervenčním centrům se budeme věnovat v samostatných kapitolách, z důvodu, že právě tyto organizace zajišťují v největší míře pomoc obětem trestných činů.

Dále uvádím služby a organizace, které se týkají pomoci obětem.

DONA linka– tel. 251 51 13 13, www.donalinka.cz

Specializovaná celostátní služba telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím.

³⁶ Tamtéž str. 135 – 138

³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. str. 221

³⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.

DONA CENTRUM – *DONA Centrum Bílého kruhu bezpečí, 28. října 124,*
702 00 Ostrava tel.: 597 489 207, e-mail: donacentrum@quick.cz

Poskytuje poradenství obětem domácího násilí.

ROSA centrum pro týrané a osamělé ženy, tel. 241 432 466, SOS tel. 602 246 102,
(Po - Pá 9-18 h) email: info@rosa-os.cz, www.rosa-os.cz

Poskytuje komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem .

Česká katolická charita – projekt Magdala, tel. 224 426 519,
email: praha@charita-adopce.cz, www.charita.cz

Zajišťuje krizovou a komplexní následnou pomoc těm, kdo zažili domácí násilí a obchodování s lidmi (nucenou prostituci či nucenou práci).

Aby byly tyto organizace, dostatečně využívány, je potřeba profesionálního přístupu a spolupráce osob, které jsou bezprostředně v kontaktu s oběťmi po činu. Ve všech mezinárodních dokumentech zaměřených na oběti trestných činů je na prvním místě zmiňováno právo na informace V řadě zemí jsou přijímána odpovídající legislativní opatření, podle kterých jsou orgány činné v trestním řízení povinny informovat oběť o jejich právech, průběhu trestního řízení, programech a možnostech pomoci a péče.³⁹ Tato oblast se ukázala podle dotazníku Bílého kruhu bezpečí jako nejvíce kritizovaná. Oběti zde vytýkají nedostatečnou informovanost ze strany státních zástupců, soudců či policie o jejich právech a možnostech pomoci, také nevhodné jednání policie a reakce profesionálů. Česká republika má před sebou ještě jistý kus práce ve zdokonalování se v této oblasti, ovšem ve většině případů jsou tyto záležitosti v rukou lidí, jejich lidském přístupu, snaze vcítit se do oběti a dodržování předpisů, které mají svůj význam.⁴⁰

2.4 Právní pomoc

Každá lidská společnost vyžaduje určitou regulaci. Jedním ze základních způsobů jak regulace dosáhnout je pomocí právních norem, kde jsou obsažena pravidla chování neboli zákazy a příkazy. Pravidla slušnosti, morálka dané společnosti, spravedlnost a právní vědomí to jsou také další faktory, které ovlivňují právní normy. Aby právo plnilo svůj účel, tak jeho předpokladem je znalost práva společností a jednotlivcem, případné nedodržování těchto norem je postiženo sankcí. Moc práva, tedy možnost jak donutit někoho, aby se choval

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.str.137

⁴⁰ Tamtéž str. 141 - 148

určitým způsobem, nelze příliš v právní pomoci oběti aplikovat, jelikož došlo k porušení práva a očekávání oběti není již zde v rovině preventivní, ale represivní⁴¹.

Jestliže oběť kriminality vystupuje v postavení poškozeného má především tyto práva: ⁴²

- právo na informace (např. právo být poučen o procesních právech, právo nahlížet do spisu)
- právo na aktivní účast v trestním řízení (např. právo podat trestní oznámení, právo žádat o přezkoumání postupu policejního orgánu),
- právo na náhradu škody a kompenzaci

2.4.1 Právní poradce ve spolupráci s obětí

Role právního poradce při spolupráci s obětí není úplně jednoduchá. Vztah mezi nimi by měl být založen na důvěře a respektu. Poradce musí brát ohledy na oběť, musí se oprostít od svých profesních návyků. Měl by bez přípravy zformulovat odpovědi na otázky pokládané obětí, která očekává odborné, ale srozumitelně podané odpovědi, kdy je potřeba se vyvarovat odborným termínům. Poradce nemá možnost si ověřit předkládanou verzi, kdy za běžných okolností je verzí více, jeho úkolem je co nejefektivněji zhodnotit situaci a snažit se dosáhnout vytyčeného cíle. Poskytnutou verzi od oběti by neměl právní poradce zpochybňovat či zlehčovat, jeho právní pomoc vždy musí vycházet s verzí, která je poradci předložena v rámci poradny obětí trestného činu. Což může způsobit to, že se poradci nedostanou veškeré jasné detaily, které by ulehčili rozhodnutí právní pomoci. Oběť se nachází ve stresu, určité detaily jsou pro ni bezvýznamné, či záměrně je zatají, poradce pomocí doplňujících dotazů může získat lepší přehled o příběhu. Poradce může upozornit na logické rozpory, ale vždy uváženým a vhodným způsobem. Základním obsahem právní pomoci je nabídnutí dalších kroků včetně vysvětlení obsahu, dopadu a souvislostí. Vždy je však nutné respektovat právo volby a rozhodnutí klienta.⁴³

⁴¹ represivní – potlačovací, donucovací

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. str. 150

⁴² HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. str.109-110

⁴³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. str. 149 - 153

2.4.2 Legislativa týkající se obětí trestných činů

Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů

Úmluva v České republice vstoupila v platnost dne 1. ledna 2001. Tento dokument zavazuje členské státy Rady Evropy zabývat se situací osob poškozených úmyslnými násilnými TČ, u kterých došlo k ublížení na těle zdraví, nebo situaci osob, které byly v péči poškozených osob, jež zemřely na následky těchto trestných činů.⁴⁴

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/ EU

Tato směrnice byla přijata dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady (2001/220/SSV). Směrnice například stanovuje, že jestliže oběť hovoří málo rozšířeným jazykem, neměla by tato skutečnost z důvodu tlumočení prodloužit průběh trestního řízení. Nebo dává za povinnost zavést opatření, na ochranu oběti a její rodiny před sekundární viktimizací, zavražďováním či odvetou od pachatele a mnoho dalšího. Členské státy mají povinnost upravit své právo, aby splňovalo požadavky stanovené směrnicí do 16. listopadu 2015.⁴⁵ Česká republika zakotví tyto požadavky do českého práva v rámci nového zákona o obětech trestných činů.

Rámcové rozhodnutí Rady (2002/475/SVV) ze dne 13. června 2002, o boji proti terorismu

Toto rozhodnutí reaguje na situaci ohledně terorismu. Ten považuje za hrozbu pro demokracii, svobodný výkon lidských práv a pro hospodářský a společenský rozvoj. Mimo jiná stanovení, ukládá členským státům povinnost zajistit, aby vyšetřování nebo stíhání TČ, na které se vztahuje rámcové rozhodnutí, nezáviselo na oznámení nebo obvinění osobou, která se stala obětí TČ alespoň tehdy, byly-li TČ spáchány na území členského státu.⁴⁶

Směrnice Rady (2004/80/ES) ze dne 29. dubna 2004, o odškodňování obětí trestných činů

Tato směrnice stanoví systém spolupráce pro usnadnění přístupu k odškodnění obětí trestných činů v přeshraničních situacích. To by se mělo konat na základě systémů členských států pro odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jejich územích.

⁴⁴ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012 str. 60

⁴⁵ SMERNICE_2012_29_EU.PDF. *Právní předpisy* [online]2012 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:FULL:CS:PDF>

⁴⁶ Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu (2002/475/SVV), *Úřední věstník L 164*, 22/06/2002 S. 0003 - 0007 [online] 2002 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:CS:HTML>

Proto by ve všech členských státech měl existovat mechanismus pro odškodnění. Nastavený systém by měl zajistit, aby se oběti TČ mohly vždy obrátit na orgán v jejich státě bydliště.⁴⁷

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Významná ochrana pro oběti je obsažena v § 44 – 47 zákona o Policii České republiky v tzv. institutu vykázání, ve kterém jde o ochranu před domácím násilím. Osoba, která se domácího násilí dopouští, může policista z bytu nebo domu společně užívaného, jakož i bezprostředního okolí, vykázat na dobu 10 dnů. Tato doba nemůže být zkrácena ani se souhlasem oběti.⁴⁸

Cílem tohoto institutu je chránit úkonem provedeným orgánem státu ohroženou osobu a zamezit dalšímu násilnému jednání agresora. Vykázání nelze považovat za veřejnoprávní sankci. Policie má v rámci realizace institutu vykázání dvojí roli. Jednak vystupuje jako mocensky zasahující orgán a jednak poskytuje pomoc.⁴⁹

„Náhubkový“ zákon (zákon č. 52/ 2009 Sb.)

V souvislosti se změnou trestního řádu tento zákon, poskytl obětem větší naději na ochranu před druhotnou viktimizací vlivem zveřejňování informací. Konkrétně nové ustanovení § 8b trestního řádu uvádí, že: *„Nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin kuplířství nebo šíření pornografie nebo některý z trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži.“*⁵⁰

Zákaz je také vztažen na zveřejnění jmen, příjmení a jiných údajů, které by mohly směřovat k identifikaci oběti.

Je ale také potřeba se zamyslet, zda- li by především novináři, kteří pořizují jakékoliv záznamy o obětech neměli dodržovat více etický kodex novináře a řídit se Doporučením Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní soudnictví. Ten masmédiím konkrétně doporučuje přistupovat k informacím o všech případech, vztahujících se ke kriminalitě a viktimizace způsobem, který není odpudivý, senzaktivní nebo zasahující do života obětí

⁴⁷ Směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů. *Úřední věstník L 261*, 06/08/2004 S. 0015 - 0018 [online] 2004 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0080:cs:HTML>

⁴⁸ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012 str. 62- 63

⁴⁹ ŠKODA, J., F. VAVERA, R., ŠMERDA. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 154

⁵⁰ ZÁKON 52/2009 Sb. ze dne 5. února 2009, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů* [online] 2009 [cit. 2013-02-03].. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb09052>

a jejich rodin. Dále nefotit či publikovat záběry, které zachycují smutek či šok způsobený trestným činem.⁵¹

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti o změně a doplnění některých zákonů

Na základě Evropské úmluvy o odškodňování obětí násilných TČ z roku 1983 byl v České republice přijat tento zákon, který je přiblížen v kapitole 3.1.

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Nově vyšlý zákon, který nabude účinnosti k 1. 8. 2013. Podrobnější informace k tomuto zákonu jsou uvedeny v kapitole 4.

⁵¹ VYMĚTAL, Štěpán et al. *Novináři a oběti trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Pro oddělení psychologie odboru personálního MV ČR vydává Themis, 2008. ISBN 978-80-7312-052-8 str. 71

3 Odškodnění obětí trestných činů

Odškodnění oběti jistě plně nenahradí fyzickou, či psychickou újmu, která byla trestným činem způsobena, ale bude určitou satisfakcí za toto prožité trauma, které může do jisté míry pomoci ulehčit proces vyrovnání se, se zásahem do života oběti. Proto je stejně důležité věnovat se tomuto právu oběti, jako správně poskytnuté psychologické či jiné pomoci.

Z logického pohledu by se měl o odčinění křivd a náhradu škody přičinit především pachatel, jestliže takhle sám nekoná dobrovolně, musí právo obsahovat vhodné instituty jak přimět pachatele, aby náhradu škody zajistil. Takovým nástrojem může být např. institut poškozeného v trestním řízení, který má mj. právo požadovat náhradu škody po pachateli přímo v trestním řízení a za tímto účelem je poškozený vybaven řadou procesních práv. Jestliže rozsudek soudu obsahuje, povinnost pachatele nahradit poškozenému škodu v určité výši, tak je přímým vykonatelným právním titulem. Praxe však ukazuje jinou stránku věci, kdy ani donucovací právní prostředky nejsou vždy schopny zaručit odškodnění oběti od pachatele. Je tomu tak, že pachatel většinou nemá prostředky (je nemajetný, vyhýbá se práci, má přednostní vyživovací povinnost k dětem aj.) Dále může nastat také případ, kdy pachatel není trestně odpovědný, tudíž ho nelze v trestním řízení odsoudit. Nebo v jistě pro oběť v nejhorším případě, není pachatel vůbec znám, tedy není po kom náhradu vymáhat. Tyto procesy, kdy je možnost na náhradu škody mizivá, zhoršují stav oběti a mohou vést k další sekundární viktimizaci.⁵²

Možnosti, jak se může oběť domáhat škody, jsou:⁵³

1. připojit k trestnímu řízení s návrhem na náhradu škody v rámci tzv. adhezního řízení;
2. podat žalobu na náhradu škody, uplatnit nárok v občanském soudním řízení;
3. uplatnit obě výše uvedené možnosti;
4. získat pomoc od státu dle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

3.1 Základní výklad zákona o poskytnutí peněžité pomoci

Jestliže se oběť nedomohla po pachateli finančního odškodnění nebo pachatel není znám, je možnost přejít ke čtvrté výše zmíněné variantě. V ČR je tato pomoc upravena zákonem

⁵² KUCHTA, Josef. Odškodňování obětí trestných činů v České republice. In: ZÁHORA, Josef a Robert KERT. *Obete kriminality - victims of crime*. Bratislava: EUROKODEX,s.r.o., 2010 str. 63-65

⁵³ VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem kriminality v České republice*. Bílý kruh bezpečí,o.s.: MJF, 2010. ISBN 978-80-86284-86-6. str. 26

č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti⁵⁴ Jakmile oběť splní podmínky, které požaduje zákon, má poté nárok na poskytnutí finanční pomoci. O výši podle okolnosti případu a poměru oběti rozhodne státní orgán, tedy ministerstvo spravedlnosti.

Za oběť je zde považována fyzická osoba, které následkem TČ vznikla škoda na zdraví nebo jiná nemajetková újma, ale také osoba pozůstalá po oběti, jestliže byla rodičem manželem nebo dítětem zemřelého a současně s ním žila v domácnosti. Spadá tady také osoba, jež oběť poskytovala povinnou výživu.⁵⁵

Mezi podmínky, potřebné k poskytnutí peněžité pomoci patří, rozhodnutí odsuzujícím rozsudkem pachatele o vině nebo zproštění pachatele obžaloby pro nepřičetnost. Jestliže tento rozsudek nenabyl právní moci nebo není pachatel znám, je i tak pomoc poskytnuta, nejsou-li důvodné pochybnosti, že se trestný čin stal. Oběť dále musí podat žádost nejpozději do jednoho roku od doby, kdy zjistila způsobenou škodu. Pokud není lhůta dodržena, nárok zaniká. Je také důležité, jak je uvedeno v § 8 ZpoTČ, aby poškozený v trestním řízení využil veškerých zákonných prostředků k uplatnění nároku na náhradu škody po pachateli nebo jiné osobě, která je za škodu zodpovědná. Dále se zohledňuje sociální situace oběti a její aktivita při uplatňování svých práv.

Výše poskytnuté pomoci, může být vyjádřena paušální částkou 25 000 Kč nebo ve výši prokázané ztráty na výdělku či prokázané náklady spojené s léčením. Maximální rámec je však 150 000 Kč. U osob pozůstalých po zemřelé oběti náleží paušální částka 150 000 Kč maximálně však 450 000 Kč. Je-li počet osob pozůstalých vyšší jak tři, částka se u každé osoby krátí.

Mohou nastat také případy, kdy pomoc není poskytnuta. Mezi důvody patří, že oběť je osobou spoluobviněnou, nedala souhlas s trestním stíháním, neposkytla potřebnou součinnost orgánům činným v trestním řízení nebo škoda na zdraví nebo nedosáhla 100 bodového hodnocení za bolest.⁵⁶ V příloze č. 1 přikládám dotazník pro posouzení přiznání peněžité pomoci obětem, ze kterého je možno blíže prostudovat co musí oběť doložit proto, aby jí byla pomoc přiznána.

Lze říci, že tento zákon poskytuje obětem alespoň nějaké právo a satisfakci za prožité trauma. Napříč tomu však počet žádostí o finanční pomoc není tak markantní, jak se

⁵⁴ tento zákon se ruší zákonem č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a je do něj s několika změnami začleněn viz kapitola 4.1

⁵⁵ *Zpravodaj*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 1213-8282 str.20

⁵⁶ KRÁL, Vladimír. *Odškodňování obětí trestné činnosti*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 1998. 14, 135 s. Zákony s poznámkami. ISBN 80-7179-175-X, str. 110- 135.

předpokládalo při tvorbě tohoto zákona.⁵⁷ Může za tím být jednoroční lhůta, která je ve většině případech krátkou dobou na to, aby oběť našla sílu žádat o tento druh pomoci, jestliže byla zasažena na zdraví či utrpěla velké psychické trauma. Také jak uvádí vedoucí oddělení peněžité pomoci Jakub Severa, může být problém v tom, že oběť je poučována zpravidla ihned v počátcích přípravného řízení. V tuto dobu osoba jen těžko vnímá dění kolem sebe a poučení není již znovu opakováno. Soudy také málokdy ověřují, zda oběť byla o tomto právu dostatečně informována⁵⁸. Překvapivé také je, že velkému procentu žádostí není zcela vyhověno. Jak vyplývá z poslední statistiky Ministerstva spravedlnosti z roku 2008, tak bylo podáno celkem 118 žádostí i z předchozího neukončeného období, z toho bylo vyhověno 37 žádostem v celkové výši 4 095 708 Kč. Nejvyšší počet zamítnutých žádostí byl právě z důvodu překročení lhůty a to celkem 17.⁵⁹ Vzhledem k případům ublížení na zdraví a usmrcení, které dosahují několik tisíc ročně, je tento počet žádostí zanedbatelný.

⁵⁷ Návrh zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů. *Digitální repozitář, Poslanecká sněmovna ČR* [online].1997 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t014300a.htm>

⁵⁸ *Zpravodaj*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 1213-8282 str. 19

⁵⁹ Přehled vyřizování agendy odškodňování za r. 2008, *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. [online]2008 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=293154>

4 Zákon o obětech trestných činů

Větší naděje na uplatnění svých práv se naskytá obětem díky novému zákonu, který byl vyhlášen dne 25. 2. 2013 pod názvem Zákon č.45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Zároveň tím plní ČR závazky, vyplývající z dokumentů, které byly přijaty na podporu obětí na úrovni evropské legislativy, [např. Doporučení Rady Evropy č. R (85) 11 o postavení oběti v rámci trestního práva a trestního procesu, Doporučení Rady Evropy č. R (87) 21 o pomoci obětem trestných činů a prevenci viktimizace nebo z Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci] při respektování požadavků rámcového rozhodnutí Rady EU 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení (kdy zároveň došlo k odstranění dílčích nedostatků dosavadní implementace) a směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů. Zároveň se přihlíželo k paralelně připravovanému návrhu směrnice, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a ke směrnici 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu. Tyto a také další důvody jako nedostatečná psychologická a sociální péče, mezery v poskytnutí finanční pomoci, jakožto nízké částky pomoci, příliš úzké vymezení okruhu obětí, či krátká lhůta na podání žádosti vedly ke vzniku tohoto zákona o obětech (dále jen ZOTČ), který nabude účinnosti dne 1. 8. 2013.

Na přípravě zákona se podílela celá řada odborníků z řad zástupců Nejvyššího soudu, Nejvyššího státního zastupitelství, advokátů, akademických pracovníků, příslušných odborů Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva vnitra, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a také nevládní organizace, které se zabývají pomocí obětem (konkrétně se na činnosti podílel Bílý kruh bezpečí, In Iustitia, La Strada a Liga lidských práv)⁶⁰

V roce 2011 bylo v ČR evidováno 46 777 obětí, z čehož na následky TČ zemřelo 310 osob, je potřeba počítat, že čísla jsou ve skutečnosti mnohonásobně vyšší, neboť zde nejsou zahrnuty neoznámené trestné činy. Již z těchto čísel je patrné, že pozornost věnovaná právní úpravě obětí je na místě.⁶¹

4.1 Obsah zákona

Nový zákon sestává ze dvou částí, pomineme-li se druhou až jedenáctou část, která mění další zákony. První část upravuje práva obětí jako subjektu zvláštní péče státu, zatímco druhá

⁶⁰ FOREJT, Petr. Zákon o obětech trestných činů - Základní informace., *Ministerstvo vnitra ČR* [online]2010[cit. 2013-03-01]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx

⁶¹ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GŘIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2001-, roč. 2013, č. 4. str. 83

část se zabývá spoluprací státu s nevládními organizacemi pomáhající obětem. Nezahrneme-li změny souvisejících předpisů, jako je exekuční řád, trestní řád, občanský soudní řád, insolvenční řád, zákon o soudních poplatcích a další, má nový zákon pouze 50 paragrafů. Důležité je vymezení pojmů oběti, které uvádí § 2 a formulace základních zásad obsažených v § 3, které jsou významné pro správné využívání zákona v praxi. Jejich cílem je zlepšení postavení oběti a to jak při respektování její osobnosti a důstojnosti, tak pokud jde o její právo na péči, zdvořilé a šetrné zacházení ze strany nestátních i státních institucí a subjektů.⁶² Mezi základní pojmy patří vymezení „oběti“, která doposud nebyla nijak právně definována. V paragrafu 2 odst. 2 ZOTČ je za ni považována *fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.* Tento zákon také nově vymezuje pojem „zvlášť zranitelná oběť“, které připisuje určité specifické postavení. Za zvlášť zranitelnou oběť považuje:⁶³ *dítě (osoba mladší 18-ti let); osobou, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením; obětí trestného činu obchodování s lidmi; obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.* Těmto obětem, jak je možno vyrozumět z názvu, je potřeba poskytnout vyšší míru pomoci, jinak je zvýšené riziko sekundární viktimizace.

V zákoně jsou upravena tato práva oběti:

a) Právo na poskytnutí odborné pomoci

Subjekty, které jsou zapsány v registru poskytovatelů, poskytují pomoc obětem za stanovených podmínek tímto zákonem a to do doby, dokud to nevyžaduje její účel. Služby

⁶² VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 2013, č. 4. str. 84-85

⁶³ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka zákonů České republiky*, [online]2013[cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13045&cd=76&typ=r>

musí být bezplatné a bez zbytečného odkladu. Patří sem sociální a psychologické poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy.⁶⁴

b) Právo na informace

Tímto ustanovením vzniká oběti právo na poměrně široký okruh informací, které plynou z § 8 až § 13 ZOTČ. Již při prvním kontaktu Policie ČR nebo policejního orgánu s obětí, je oběť informována i bez její žádosti o tom, kde může podat oznámení o skutečnosti, že byl spáchán trestný čin. Na které subjekty poskytující pomoc obětem se může obrátit, včetně kontaktů na ně. Dále budou oběti vysvětleny jednotlivé etapy trestního řízení a její úloha v nich. Bude jí objasněno za jakých podmínek má právo na peněžitou pomoc a kdy má nárok na zajištění bezpečí podle jiného právního předpisu⁶⁵. Dále kde se může domáhat nápravy, jestliže byla její práva narušena orgánem veřejné moci, kterého orgánu může požádat o informace podle § 11 odst. 1 a 3, a jiné. Základní informace jsou oběti poskytnuty ústně. Následující informace se podávají písemnou formou z důvodu, aby oběť zvláště pokud je v kontaktu s policií ihned po trestném činu nebyla zahlcena velkým množstvím informací. Jestliže oběť písemným informacím nerozumí, mají orgány povinnost vše ústně vysvětlit. Určitá informační povinnost vzniká i subjektům zapsaným v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, jiným orgánům veřejné moci (obecní policie, vojenská policie, Vězeňská služba České republiky, celní úřad), a také zdravotnickým zařízením, jsou-li prvním kontaktním místem. Nejzásadnější je předat především informace o subjektech, které jí poskytnou odbornou pomoc, včetně kontaktů na ně. Při předávání informací je potřeba zohlednit věk, zdravotní či psychický stav oběti.⁶⁶

Na žádost oběti poskytne příslušný orgán činný v trestním řízení pravomocné rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí a zásadně i informace o stavu trestního řízení. Tyto informace jsou poskytnuty do 24 hodin od doby, kdy nastala oznamovaná skutečnost. Ale jestliže vznikne důvodová obava o bezpečnost oběti, na základě propuštění nebo uprchnutí obviněného, odsouzeného z vazby či jiného zařízení, musí policejní orgán oběť bezprostředně informovat a zajistit oběti bezpečnost i bez její žádosti.⁶⁷

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ FOREJT, Petr. Zákon o obětech trestných činů - Základní informace. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]2010 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx

⁶⁷ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka zákonů České republiky*, [online]2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13045&cd=76&typ=r>

c) Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Tato část neupravuje žádná nová práva, jde o katalog opatření, která mohou být na základě jiných předpisů učiněna ve prospěch zvýšení bezpečí obětí (např. vykazání, poskytnutí krátkodobé ochrany, zvláštní ochrana svědka, vydání předběžného opatření v civilním a v trestním řízení apod.) O těchto informacích musí být oběť minimálně písemně informována.⁶⁸

d) Právo na ochranu soukromí

Ochrana před zveřejněním informací o totožnosti oběti v probíhajícím řízení je upravena v trestním řádu v § 8a a násl. Záznamy s osobními údaji oběti, zmocněnce, zákonného zástupce, opatrovníka či důvěrníka musí být uchovány tak, aby do nich mohli nahlížet pouze orgány činné v trestním řízení, policisté, úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci. Jestliže budou údaje oběti nezbytně nutné pro osobu proti níž se trestní řízení vede, zpřístupní potřebné údaje policista, nebo orgán činný v trestním řízení a založí s důvody jejich zpřístupnění záznam.⁶⁹

e) Právo na ochranu před druhotnou viktimizací

Jedním z nejdůležitějších cílů tohoto zákona je přispět ke snížení rizika sekundární viktimizace, která by se mohla objevit na základě nevhodného chování policie nebo orgánů činných v trestním řízení.

Paragraf 17 ZOTČ se zabývá úpravou zabránění kontaktu oběti s osobou podezřelou, proti které se vede trestní řízení. Jestliže jde o oběť zvlášť zranitelnou, jsou příslušné orgány povinny žádosti oběti vyhovět, pouze jedinou výjimkou je, že to neumožňuje povaha prováděného úkonu (např. konfrontace). Intimní otázky mohou být při výslechu kladeny oběti pouze tehdy, je-li to nezbytně nutné pro objasnění skutečnosti v trestním řízení. Otázky musí být kladeny zvlášť šetrně a po obsahové stránce co nejkonkrétnějším způsobem, aby se výslech již nemusel opakovat. Oběť má právo podat protokolovanou námitku, což by mohlo mít význam pro případnou stížnost na nevhodný postup policisty nebo jiného orgánu činného v trestním řízení.

⁶⁸ FOREJT, Petr. Zákon o obětech trestných činů - Základní informace. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]2010 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx

⁶⁹ ČESKO. Zákon č. 45/ 2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka zákonů České republiky*, [online]2013 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13045&cd=76&typ=r>

Dalším prostředkem, který může posloužit k předcházení viktimizace je možnost práva oběti zažádat si, jestli chce být vyslýchána osobou stejného nebo opačného pohlaví, toto právo je zvláště přínosné pro oběti sexuálních přečinů.⁷⁰

Velký význam, zejména pro psychickou podporu oběti je nové právo na doprovod důvěrníkem, tedy fyzické osoby způsobilé k právním úkonům. Důvěrník může být také zároveň zmocněncem oběti, tedy např. může zasahovat do průběhu úkonu. Důvěrníkem nemůže být ale osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka nebo tlumočnicka. Z navrhované novelizace ustanovení § 201 odst. 2 TRŘ, a z § 54 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže plyne, že důvěrník může být přítomen hlavního líčení i v případech, že byla vyloučena veřejnost.⁷¹

Klíčový je také § 22, který uvádí, že oběť má právo ve kterémkoliv stádiu procesu učinit prohlášení o tom, jaký měl na ní spáchaný trestný čin dopad a jak ovlivnil její život. Toto prohlášení může pomoci oběti vyrovnat se se skutečností po citové stránce, také může dopomoci soudu při rozhodování o trestu a uplatněném nároku na náhradu nemajetkové újmy. V neposlední řadě může mít také prohlášení význam pro uvědomění si pachatele, co způsobil a jaké možnosti k odčinění se mu naskýtají. Tento institut je v zahraničí označován jako „victim impact statement“.⁷²

f) Právo na peněžitou pomoc

Z důvodu celistvosti zákona se přebírá dosavadní úprava peněžité pomoci obětem trestné činnosti obsažená v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů. Dochází zde k těmto podstatným změnám:

Dojde zde k rozšíření okruhu příjemců, kterým vzniká nárok na odškodnění. Osoba pozůstalá po oběti se rozšiřuje o registrovaného partnera a sourozence zemřelého, kdy v době jeho smrti žili ve společné domácnosti, nebo osobě poskytoval výživu. Dále o oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma.

⁷⁰ FOREJT, Petr. Zákon o obětech trestných činů - Základní informace. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]2010 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx

⁷¹ Návrh zákona o obětech trestných činů včetně důvodové zprávy. In: *Sněmovní tisky* [online] 2012 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

⁷² ČESKO. Zákon č. 45/ 2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka zákonů České republiky*, [online]2013[cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13045&cd=76&typ=r>

Další změnou je zvýšení paušálních částek odškodnění, kdy obětem, kterým vznikla důsledkem trestného činu škoda na zdraví, je částka zvýšena z 25 000 Kč na 50 000 Kč a celková částka z 150 000 Kč na 200 000 Kč.

Dále se upravuje lhůta podání žádosti na peněžitou pomoc z jednoho roku na pět let, z důvodu, že až v 15 % případů byly žádosti podávány po termínu.

Nově bude také, nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy oběti přecházet na stát a to v rozsahu poskytnuté pomoci. Stát může následně částku vymáhat po pachateli.⁷³

Další změny související se zákonem:

Důležitou úpravou v zákoně je také podpora subjektů, které poskytují pomoc obětem trestných činů. Těmto subjektům, které splní podmínky akreditace a budou vedeny v registru poskytovatelů, budou ministerstvem poskytnuty dotace ze státního rozpočtu. Na základě akreditace ministerstvo může nejen udržovat kontrolu nad vedenými subjekty, ale také dohlížet na kvalitu poskytovaných služeb. Do tohoto registru mohou být zapsány akreditované subjekty (služby psychologického a sociálního poradenství, restorativní programy), advokáti, střediska Probační a mediační služby. Prostřednictvím tohoto registru bude mít oběť možnost vyhledat poskytovatele, který jí bude nejlépe vyhovovat.⁷⁴Tento zákon také udává změny trestního řádu, které jsou uvedeny v tabulce (příloha č. 4).

Pozitivní posun lze také zaznamenat v zajištění vymahatelnosti náhrady škody. Kdy se naskýtá větší šance poškozenému na dosažení svých práv. V praxi se stávalo, že i když bylo právo poškozenému na náhradu škody soudem přiznáno, poškozený se odškodnění nedočkal. Jako příklad lze uvést případ kdy v insolvenčním řízení byl majetek pachatele rozdělen mezi věřitele a oběti uplynuly zákonné lhůty k přihlášení své pohledávky do konkursu. Tato neuspokojivá situace byla řešena až v průběhu projednávání nového zákona. Se zásluhou prezentace problému prostřednictvím medií, se podařilo začlenit novelizaci navazujících civilních předpisů tj. exekučního řádu, občanského soudního řádu, zákona o soudních poplatcích, insolvenčního zákona. Tímto se šance na dosažení práva na náhradu škody poškozenému oproti minulosti značně zvyšuje.⁷⁵

⁷³ ČESKO. Zákon č. 45/ 2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka zákonů České republiky*, [online]2013 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13045&cd=76&typ=r>

⁷⁴ Návrh zákona o obětech trestných činů včetně důvodové zprávy. In: *Sněmovní tisky* [online] 2012 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

⁷⁵ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 2013, č. 4. str. 86

Je potřeba zmínit, že tyto pozitivní změny v postavení obětí v českém právu, automaticky neznamenají, že dojde ke zlepšení přístupu k obětem v praxi. Zákon je pouze předpokladem, že se tak stane. Bude záležet na tom, jak se k němu postaví jednotlivé osoby jako policisté, soudci aj. a do jaké míry přistoupí k aplikaci formálně. Je potřeba dodržovat především zásady uvedené v zákoně, které slouží k usměrnění aplikace a interpretace jeho ustanovení. Správný přístup k tomuto zákonu od OČTŘ, může pozitivně ovlivnit důvěru v ně z pohledu občanů a zajistit pozitivní posun v ochotě osob oznamovat trestné činy a tím zároveň ke snížení latence u některých trestných činů. Zákon lze hodnotit jako úspěšné prosazení evropských trendů a principů do českého práva.⁷⁶

⁷⁶ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 2013, č. 4. str. 87

5 Organizace poskytující pomoc obětem v Olomouckém kraji

„ K systému justice mohu říci – policisté a státní zástupce byli báječní, ale myslím si, že pro nás – oběti je potřeba, aby přitom sami méně mluvili a více nám naslouchali. Nám říkají „ šššššš“, kdežto pachatelům, kteří nám ublížili „cokoli, co chcete říci“. A to si myslím, že není fér. “⁷⁷

(J.M.M., oběť přepadení) Howard Zehr – *Transcending*

Vyřešit trestný čin, dopadnout pachatele a podle zákona jej potrestat je jistě velmi důležité, ale jak můžeme usoudit podle výše uvedené citace, je stejně důležité spolupracovat s oběti. Poskytnout potřebnou pomoc, brát ohled na prožité trauma a především poskytnout informace. Tato oblast je ze strany soudců, policistů, státních zástupců nedostatečná a oběťmi často kritizovaná⁷⁸. To také může způsobit, že mnoho trestných činů není vůbec oznámeno, protože oběť má strach z průběhu dalších procesů. Proto je velmi důležitá existence organizací, které poskytují obětem komplexní péči a také proškolují⁷⁹ a systematicky vzdělávají osoby v postavení orgánů, činných v trestním řízení, které se dostávají do kontaktu s oběťmi TČ. Právní úprava se v těchto bodech jeví také jako nedostatečná⁸⁰ což, je řešeno v nově přijatém zákonu na pomoc obětem trestných činů, kde je předmětem úpravy stanovení právního základu pro spolupráci mezi státem a nevládními organizacemi, které poskytují pomoc obětem. V následujících podkapitolách uvádím organizace, které jsou nejčastějšími poskytovateli bezplatné pomoci obětem trestných činů v Olomouckém kraji.⁸¹

5.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí (dále jen BKB) občanské sdružení, které vzniklo v roce 1991. Je nepolitické humanitární sdružení, které se zaměřuje na pomoc obětem trestných činů a také na její prevenci. Je v dnešní době nejznámější a v rozsahu činností největší organizací, zabývající se touto problematikou. BKB má 9 poraden po celé České republice, 1 intervenční centrum

⁷⁷ Restorativní justice. *Podpora a poradenství obětem trestných činů* [online]. 2011 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.restorativnijustice.cz/cz/>

⁷⁸ Na základě analýzy BKB si oběti stěžovaly na nevysvětlení průběhu kriminálního vyšetřování, nezájem o bezpečí oběti, kladení zraňujících otázek, snaha rozmluvit podání trestního oznámení aj.

⁷⁹ např. 20. března 2013 bylo proškoleny Bílým kruhem bezpečí 30 policistů, v tom jak správně pomoci obětem domácího násilí

⁸⁰ POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*. roč. 2009, č. 4. str.114

⁸¹ vyplývá z průzkumu PMS v roce 2011, který se zaměřuje na dostupnost poradenských služeb obětem Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-potrebnosti-projektu-docx.aspx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox

v Ostravě a také je provozovatelem nonstop telefonické linky DONA, která slouží osobám ohroženým domácím násilím.

Předmětem činnosti BKB je:⁸²

- materiální a morální pomoc obětem
- vylepšení právního postavení osob poškozených trestnou činností
- zvýšení informovanosti občanů i státních orgánů o problémech obětí trestné činnosti
- posílení informovanosti o možnostech a prostředcích prevence trestné činnosti, především o zásadách chování, které vedou ke snížení rizika stát se obětí trestného činu
- spolupráce s národními i mezinárodními institucemi zabývajícími se pomocí obětem trestné činnosti a prevencí kriminality
- založení a správa nadace pomáhající obětem trestné činnosti

BKB svoji činnost nabízí prostřednictvím morální právní, psychologické a finanční pomoci obětem v síti poraden BKB. Vše na diskrétní a odborné úrovni bez nároku na odměnu. Poradci v rámci odborného sociálního poradenství poskytují uživatelům praktické rady a informace se zaměřením na průběh trestního řízení, náhradu škody, zvládnutí psychických a fyzických reakcí na trestný čin. Zároveň však vždy respektují uživatele a jejich rozhodnutí o tom, jak dál postupovat. Uživatelé služby jsou podporováni v samostatném jednání, aby se nestali závislými na poradcích a poskytované službě. Také k tomu aby se byli schopni začlenit zpět do společnosti a nabyli znovu pocit bezpečí a důvěry. Bílý kruh bezpečí dále organizuje přednášky semináře, kongresy a prezentace v masmédiích, které jsou zaměřené na zvýšení právní výchovy a informovanosti.⁸³

Tyto veškeré činnosti poskytují a vykonávají odborně způsobilí poradci, jako jsou lékaři, právníci, psychologové či sociální pracovníci. Jsou to ve svém oboru uznávaní experti, kteří věnují svůj volný čas a znalosti obětem, které spolupracují se sdružením. Pro tuto chvíli pracuje v BKB 320 takových odborníků.⁸⁴

⁸² Stanovy BKB, *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/stanovy-bkb>

⁸³ Veřejný závazek registrovaných sociálních služeb BKB, *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/verejny-zavazek-registrovanych-socialnich-sluzeb-bkb/>

⁸⁴ Poslání a činnost, *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

BKB nabízí u zvláště závažných případů nadstandardní služby (již placené), jako jsou víkendové psychorekondiční pobyty, doprovázení k soudům, návštěvy v nemocnicích, krátkodobé pomocné individuální terapie atd. Dále spolupracuje s nadačním fondem⁸⁵ Filipa Venclíka a doporučuje fondu osoby, které nejvíce pomoc potřebují⁸⁶

Legislativní činnosti BKB:

Velmi důležitá je i legislativní a expertní činnost tohoto sdružení kdy: Bílý kruh bezpečí podal řadu podnětů k zákonodárným iniciativám (např. novela trestního zákona § 241, § 215a; novela trestního řádu § 44a), se snahou zlepšit práva poškozeného. Významným způsobem spolupracoval mj. na přípravě:

- zákona č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím,
- zákona č. 209/1997 Sb. poskytnutí o peněžité pomoci obětem trestné činnosti.
- zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

BKB se dále podílel na tom, že navrhl a prosadil zavádění oddělených čekáren pro svědky obžaloby u soudů v České republice. Také díky své expertní činnosti získal diagnostickou metodu SARA DN⁸⁷ a adaptoval ji se souhlasem držitelů licence pro použití v České republice. Tato metoda byla předána Policii České republiky k jejímu využívání. BKB je dokonce od roku 1996 plnoprávným členem, nadnárodní organizace Victim Support Europe, kdy se aktivně podílí na tvorbě standardů, projektů, výzkumech, kontrole implementace a podkladech pro Rámcové rozhodnutí R EU v oblasti zacházení s oběti TČ v EU.

Projektová činnost:

BKB realizuje rovněž mnoho projektů. Poslední, na kterých se BKB podílí, jsou projekty: **INFOVICTIMS** (2011-2013) - mezinárodní projekt podpořený grantem EU, který má za cíl zvýšení informovanosti obětí o jejich právech a postavení v systému trestního soudnictví. Projekt se zaměřuje na skupiny obětí trestných činů a na soudní a policejní orgány.⁸⁸

⁸⁵ tento fond poskytuje finanční podporu obětem při potřebě okamžité pomoci v tíživé životní situaci

⁸⁶ Nadstandardní služby, *Bílý kruh bezpečí* [online].2009 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/onas/poslani-a-cinnost/nadstandardni-sluzby/>

⁸⁷ tato metoda slouží především policistům, kdy na základě odborného přístupu prostřednictvím 15 otázek proškolená osoba zjistí, rizikové faktory a kvalifikovaně odhadne riziko dalšího domácího násilí

⁸⁸ Projektová činnost, *Bílý kruh bezpečí* [online.].2009 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/onas/projektova-cinnost/>

„ **KRUH bezpečí zvláště zranitelným obětím trestných činů**“ (2013-2015), tak se nazývá další projekt, který je financovaný z prostředků evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Má za cíl zvýšit kvalitu a dostupnost sociálních služeb pro tyto oběti, včetně pozůstalých. Tímto projektem reaguje BKB na nový zákon o obětech trestných činů, který nově zavádí pojem zvláště zranitelná oběť. Tento projekt se bude realizovat prostřednictvím 9 sociálních pracovníků s působností pro celou ČR, kteří budou speciálně proškoleni. Jejich úkolem bude poskytnout okamžitou pomoc a stabilizovat osobu zasaženou TČ, snížit riziko rozvoje posttraumatu.⁸⁹ Jejich práce bude spočívat v tom, že např. zjistí od oběti základní individuální potřeby a s jejím souhlasem zorganizují nutné záležitosti praktického rázu, obstarají kontakt s policií a zjistí důležité informace. Informují oběť o jejích právech, pomohou oběti na tato práva fakticky dosáhnout, doprovodí ji k procesním úkonům, zprostředkují terapii aj. Během jednoho měsíce od zahájení projektu bylo takto řešeno 15 případů.⁹⁰

BKB v číslech:

V Olomouckém kraji sídlí poradna BKB v Olomouci na ulici Švermova 1, asistenti jsou zde k dispozici dvě hodiny ve čt a v úterý. Osobních kontaktů za rok 2012 bylo 37, klienti více využívají distanční formu kontaktu – tedy emailem nebo telefonicky.⁹¹

V roce 2011 Bílý kruh bezpečí, evidoval 11 641 kontaktů s oběťmi a svědky trestných činů včetně pozůstalých po obětech (z toho 1304 osobních, 8641 telefonických, 1696 písemných kontaktů). Z těchto čísel je vidět jak velký význam má pro oběti toto sdružení.⁹² V příloze č. 2 přikládám přehled osobního kontaktu oběti v poradnách BKB za rok 2012.

5.2 Probační a mediační služba

Svoji činnost zahájila Probační a mediační služba (dále jen PMS) 1. 1. 2001, kdy nabyt účinnosti zákon č.257/2000 sb. o Probační a mediační službě ČR. Při tvorbě zákona o PMS se tvůrci inspirovali myšlenkou restorativní justice a rozhodli se zastřešit probaci a mediaci. Restorativní justice navazuje na myšlenky, které odmítají státní monopol na řešení konfliktů trestní povahy. Její princip spočívá v tom, že místo pomsty pachateli, jeho přísnému potrestání, je upřednostňován zájem oběti na zadostiučinění. Vychází z myšlenky, že trestný

⁸⁹VITOUŠOVÁ, Petra. Kruh bezpečí se roztáčí. *Zpravodaj BKB*. 2013, roč. 2013, č. 1 str. 11

⁹⁰Bílý kruh bezpečí udělil Cenu Anděl a zahájil nový projekt *Bílý kruh bezpečí* [online]2011 [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/aktuality/n330-bily-kruh-bezpeci-udelil-cenu-andel-a-zahajil-novy-projekt/>

⁹¹ VITOUŠOVÁ, Petra. Kruh bezpečí se roztáčí. *Zpravodaj BKB*. 2013, roč. 2013, č. 1 str. 23

⁹² Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí o.s./2011, *Bílý kruh bezpečí* [online]2011 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>

čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci, mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí. Proto jej lze účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Důraz je přitom kladen na odstranění škodlivých důsledků takového činu a nápravu způsobených škod, naplnění prvotní potřeby oběti a dosažení morálního a materiálního zadostiučinění. Slouží k rychlému a přímému vypořádání, aniž by se čekalo na soudní řízení.⁹³

PMS je organizační složkou státu. Je podřízena Ministerstvu spravedlnosti, které také vytváří PMS podmínky k řádnému výkonu probace a mediace po stránce personální, organizační finanční aj. PMS se člení na ředitelství a 74 středisek, která zajišťují plnění úkolů ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie ČR. Odborné probační a mediační činnosti vykonávají probační úředníci a probační asistenti, kteří musí splnit náročné vzdělávací a kvalifikační podmínky. V Olomouckém kraji se nachází 5 středisek PMS a to v Prostějově, Jeseníku, Přerově, Šumperku a Olomouci. V Olomouci bylo v roce 2012 řešeno 77 případů nepřímé mediace (nedojde k přímému setkání pachatele a oběti) a 20 případů mediace přímé.⁹⁴

Stejně jako BKB reaguje probační a mediační služba na nový zákon o obětech projektem „Proč zrovna já?“ (2012-2015). Projekt reaguje na slabé stránky stávajícího systému na pomoci obětem a využívá svých zkušeností z praxe. Projekt si dává za cíl podpořit oběti TČ při jejich vyrovnávání se závažnou sociální událostí TČ a pomoci usnadnit oběti návrat do běžného života, nabýt pocit bezpečí, integrity a důvěry v justiční a společenský systém. S naplněním tohoto cíle také souvisí rozšíření funkční sítě služeb pro oběti, přičemž je kladen důraz na komplexnost a individuální přístup k obětem, posílení a zlepšení celkové odborné a metodické úrovně poradenství obětem TČ. Do projektu je zahrnuto 30 poradenských míst, z toho 4 poradny jsou zcela nové.⁹⁵

5.2.1 Mediace

V této kapitole je přiblížen pojem mediace, především její průběh a význam. Mediaci lze považovat za určitý posun ve způsobu řešení trestní problematiky. Oběť má možnost domoci se zadostiučinění jí vyhovujícím způsobem, bez spoléhání se na orgány činné v trestním řízení.

⁹³ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, str. 40

⁹⁴ ZATLOUKAL, Jiří. *Výroční zpráva střediska Olomouc PMS ČR za rok 2012*. Olomouc, 2013.

⁹⁵ Analýza potřebnosti individuálního projektu Probační a mediační služby Proč zrovna já?. *MVČR*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-09] Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-potrebnosti-projektu-docx.aspx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox

Smyslem mediace je činnost realizovaná v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce, která vede k urovnání konfliktního stavu mezi obětí a pachatelem. Mediáci lze popsat jako dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora⁹⁶. Jestliže, mediaci nelze uskutečnit, využívá PMS tzv. jiných činností směřujících k urovnání konfliktního stavu. (např. ke zpracování zprávy před rozhodnutím nebo přípravě dalších podkladů umožňujících uplatnění zvláštních způsobů trestního řízení nebo alternativních sankcí.)⁹⁷

Mediátor musí respektovat presumpci nevinny a postupovat nestranně. Pachatel a oběť spolupracují s PMS vždy dobrovolně. Důležité je, aby si pracovník získal důvěru u obou stran, protože setkání se tváří v tvář pachatele a oběti sebou nese jistě mnoho obav a nejistot. K zahájení činnosti může dojít teprve poté co je znám a obviněn pachatel, a středisko PMS bylo o vhodném případě informováno. Podnět může podat policejní orgán, soud, ale také sám pachatel, či poškozený nebo jejich nejbližší. Je doporučeno zahájit spolupráci nejlépe ihned po zahájení trestního stíhání, ovšem v případech kdy byla spáchána závažnější trestná činnost je potřeba brát ohled na potřeby oběti a případ podle toho přizpůsobit.

Doporučované případy k mediaci jsou ty, jestliže se pachatel sám doznal a je ochotný svůj čin napravit. Dále je vhodná spolupráce s osobami, které se znaly před spáchaným trestným činem (spory v rodině, se sousedy, komunity). Nebo zde můžeme také zařadit tzv. prvopachatele, či mladistvé.⁹⁸

Průběh mediace má následující fáze:

a) přípravná fáze

Pachatel a oběť jsou individuálně přizváni ke konzultaci, a to buď písemnou, telefonickou či osobní formou pozvání. V této části je důležité, aby byla klientům objasněna činnost PMS, zodpovězeny veškeré jejich dotazy a zjištěny zájmy a potřeby klienta. Obviněný přichází s nadějí, že se mu dostane dosud nespecifikované pomoci. Po vyslechnutí pachatelovi verze, která slouží mediátorovi k pochopení celé události, jsou pokládány pachateli otázky, které slouží k přijetí odpovědnosti za následky trestného činu a vedou pachatele k vlastní aktivitě. Klient je podporován v hledání cest, jak napravit následky svého trestného chování a možnosti jak odstranit újmu, kterou oběti způsobil. U oběti slouží konzultace především

⁹⁶ mediátor – nestranná osoba vázaná mlčenlivostí, s právním psychologickým nebo jiným humanitním vzděláním, nerozhoduje, pomáhá stranám lépe komunikovat

⁹⁷ MEDIACE., *Probační a mediální služba České republiky* [online]. 2003[cit. 2013-02-06]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/MEDIACE_metodika_textova_cast_bez_priloh.pdf

⁹⁸ ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ, a D.DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010 str. 25

k poskytnutí množství informací, které napomohou oběti rozhodnout se, zda bude chtít spolupracovat. Také slouží mediátorovi k porozumění momentální situace oběti, jak moc byla trestným činem zasažena a jaké má obavy. Poškozený je v celé věci ten, kdo má nárok na morální a materiální odškodnění. V obou případech se v závěru setkání věnuje pracovník konkrétní formě spolupráce a tomu jestli je možnost a zájem zrealizovat setkání klientů - mediace. Příprava společného setkání je velmi důležitá. Předpokládají se další individuální schůzky s klienty, obě strany musí být řádně srozuměny s tím, co mohou očekávat. Také je potřeba zvážit témata, jakou jsou např., zda nebude způsobena oběti sekundární viktimizace, protože pachatel k mediaci přistupuje pouze účelově (postoji pachatele je proto potřeba věnovat dostatek času během konzultací), nebo zda je oběť opravdu připravena na setkání s pachatelem a je zajištěna „rovnováha sil“ aj.⁹⁹

b) společné jednání stran - mediace

V případě, že jsou obě strany připraveny na setkání, což může trvat i mnohdy několik týdnů příprav, kdy výsledek je nejistý, tak první okamžiky setkání jsou v rukou mediátora. Ten účastníky seznámí se způsobem komunikace, dodá odvalu a zajistí bezpečné prostředí. Další část setkání je zaměřena na převyprávění události z obou stran, zpravidla první hovoří oběť. Mediátor může klást doplňující otázky, aby bylo zřejmé, jak událost zasáhla oběti do života. Zde má pachatel jedinečnou příležitost uvědomit si co vlastně způsobil. Následně svoji verzi vyličí pachatel. Osvědčilo se kladení otázek od oběti k pachateli, ale i naopak, dojde tak k dialogu mezi oběma stranami. Takhle jsou rozebrána témata, která sami určili za potřebné k dořešení. Jedno z klíčových témat se považuje omluva od pachatele, která má významný posun na mediaci.

Cílem je dopracovat se ke vzájemné dohodě, ke které obě strany společně dospěly a uspokojuje potřeby a zájmy obou stran. Povinnosti a závazky musí být reálné a co nejkonkrétnější. Mediátor musí také dohlédnout na to, aby průběh mediace byl v souladu se zákonem. Ve většině případů je vše zpracováno písemně, kde jsou uvedeny pouze výsledky mediace (dohoda o uhrazení škody, navrácení majetku do původního stavu), zbytek informací zůstává důvěrný. Tento písemný výstup je následně předkládán státnímu zástupci či soudci jako podklad pro další rozhodnutí. Může nastat také situace, kdy se strany nedohodnou,

⁹⁹ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, str 119-120

pracovník může nabídnout spolupráci v rámci tzv. jiných činností směřujících k urovnání konfliktního stavu.¹⁰⁰

Mediační činnost je realizována v přípravném řízení a řízení před soudem na principu dobrovolnosti. Možnost vzít řešení sporu do svých rukou může vyvolat u klientů obavy, a chtějí, aby jejich spor raději vyřešila „vyšší autorita“, což může být důvodem k odmítnutí PMS. Další problematikou proč se mediace realizuje v poměrně malém množství, může být zpočátku nejistý výsledek a také vztah k úkonům činným v trestním řízení, kdy policejní orgány provádí úkony podle trestního řádu, bez ohledu na probíhající mediaci. Jen státní zástupce, či soudce může, ale také nemusí, přihlídnout k výsledkům mediace a popřípadě rozhodnout o pozastavení trestního stíhání. V poslední řadě je to strach oběti, či nezáměr oběti k osobnímu setkání se s pachatelem. Při realizaci mediační činnosti je potřeba navázání úzké spolupráce mezi PMS a orgány činnými v trestním řízení. Také je důležité, aby byly vhodně vybírány případy pro mediaci, správně podané informace, zvažována rizika a jestliže dojde k dohodě, tak dohlížení na plnění dohody od pachatele. Teprve při splnění dohody kdy je plně uhrazena škoda, jde považovat restorativní proces za úspěšně dokončený.¹⁰¹

Také je potřeba zmínit, že všechny případy vhodné pro mediaci nejsou. Mezi stranami by měla existovat alespoň relativní rovnost, jelikož by slabší strana byla (finančně, v pozicích atd.) znevýhodněná. Podle Holé jsou nevhodné případy tehdy, když jde o konflikt spojený s dlouhodobým násilím, kdy jeden z klientů má silný strach. Dále jsou to případy dlouhodobých hlubokých emocionálních vztahových krizí, problematika, která se týká základních občanských a ústavních práv (např. náboženská a rasová diskriminace). Za nevhodné k mediaci se také považují případy, které jsou spojeny se závislostí na alkoholu a drogách nebo u klientů s psychickými či mentálními poruchami. Mediaci nelze také provádět, jestliže jedna ze stran nechce poskytovat veškeré informace či mezi klienty a mediátory dochází k rozporu ve světonázoru.¹⁰²

Na závěr této kapitoly je uveden postup, jakým by mělo být přistupováno a komunikováno s obětí, která se obrátí na Probační a mediační službu. Pracovnice probační a mediační služby Michaela Matúšková předkládá, jak pracují s klientem: 1) pracujeme s příběhem, který předkládá oběť, ověřování je v rukou policie; 2) oběť vypráví a ventiluje své pocity; 3) přistupujeme k oběti přátelsky, ptáme se na její potřeby a co ji k nám přivedlo, zajímáme se spíše o pocity a reakce oběti; 4) zajímáme se o zdraví, obtíže, případně je

¹⁰⁰ ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ, a D. DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010 str. 39- 52

¹⁰¹ Tamtéž str. 50- 52

¹⁰² HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, str 170

doporučena lékařská péče; 5) ptáme se, zda nepotřebuje pomoc, někdo v jejím okolí; 6) nezapomínáme na právní rozměr pomoci a odkazujeme oběť na organizace poskytující právní pomoc; 7) řídíme se přáním oběti, nevnučujeme svůj postup.¹⁰³

5.3 Krizová a intervenční centra

Krizová a intervenční centra plní také roli v pomoci obětem, ačkoliv jejich okruh osob je spíše omezen na oběti domácího násilí. Posláním krizového centra Charity Olomouc je poskytovat sociální a psychickou podporu lidem, kteří se ocitli v akutní krizi, náročné životní situaci a nejsou schopni ji zvládnout sami vlastními silami. Služby krizového centra jsou poskytovány ve formě ambulantní a pobytové. Služby jsou určeny obětem domácího násilí, dále jednotlivcům i celým rodinám, kteří se ocitli v akutní krizi z širokého spektra důvodů, jako jsou např. živelné katastrofy či kriminální čin. Uživatelé jsou přijímáni na základě vlastní iniciativy nebo na základě delegování (Policíí ČR, Městskou policií). Krizové centrum poskytuje klientům krizovou intervenci, poradenství, pomoc při uplatňování práv, psychickou podporu, doprovázení (soud, lékař) zprostředkovává kontakty na další odbornou pomoc, a také přechodné ubytování na dobu deseti kalendářních dnů. Toto centrum je v provozu 24 hodin denně a je zcela zdarma. V Olomouckém kraji se nachází pouze v Olomouci na ulici Wurmova.¹⁰⁴

Intervenční centra jsou střediska poskytující krizovou interdisciplinární pomoc (právní, psychologickou a sociální) obětem domácího násilí, dále lidem, kteří hledají informace o možnostech pomoci osobám ohroženým v jejich okolí, a také obětem ohroženým pronásledováním bývalým partnerem. Pomáhají osobám zorientovat se v jejich složité životní situaci a snaží se získat náhled a najít vhodný způsob řešení situace. Mezi zajištění komplexní pomoci obětem patří také, spolupráce intervenčních center s dalšími poskytovateli služeb v daném regionu a také s orgány státní správy a samosprávy. Předpokladem kvalitní spolupráce je znalost subjektů, jejich oprávnění a dobré osobní kontakty vytvářející lepší spolupráci.¹⁰⁵ Dále je jejich cílem zvýšení povědomí laické i odborné veřejnosti o problematice domácího násilí v rámci besed a exkurzí. Intervenční centrum v Olomouci se nachází ve Středisku sociální prevence v ulici Na Vozovce. Intervenční centra jsou také na

¹⁰³ Bezpečnost města: Jak mi může někdo pomoci, když jsem se stal obětí trestného činu?, *Bezpečné město sokolov* [online]. 2009 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z:

<http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=419&menu=419>

¹⁰⁴ Krizové centrum. In: *Charita Olomouc* [online]. 2007 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z:

<http://www.olomouc.charita.cz/socialni-sluzby-SKP/krizove-centrum.html>

¹⁰⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN 978-80-239-9448-3 str. 37

oddělených pracovištích v Přerově, Prostějově, Jeseníku a Šumperku. V roce 2012 řešilo intervenční centrum Olomouc 167 případů domácího násilí.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Výroční zpráva 2012. *Středisko sociální prevence Olomouc* [online]2010[cit. 2013-05-24]. Dostupné z: http://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2013/03/Vyrocní_zpráva_SSP_2012.pdf

6 Kvalifikační předpoklady pro výkon profese v pomáhajících organizacích

Oběti trestných činů jsou odkázány policií, soudem nebo státními zástupci na organizace poskytující pomoc obětem. Dokonce na základě nového zákona o obětech trestných činů budou OČTŘ povinni informovat oběti o těchto zařízeních. Organizace jako je BKB, Intervenční centra, Probační a mediační služba plní velké procento správně poskytnuté pomoci obětem, kdy jejich posláním, je minimalizovat dopad traumatu a škod trestného činu na oběť. V těchto institucích pracují nebo na základě dobrovolnictví vykonávají svoji službu v největším zastoupení právníci, psychologové či sociální pracovníci.

Za právníka je považována osoba, která dosáhla vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu oboru právo v České republice sloužící k tomu, aby mohla využívat své nabyté zkušenosti a vědomosti v procesu aplikace a realizace právní činnosti, vyžadující odbornou právní kvalifikaci.¹⁰⁷

V zákoně o pedagogických pracovnících je psycholog definován jako ten, kdo získal odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním v akreditovaném studijním programu psychologie.¹⁰⁸

Na sociálního pracovníka jsou také kladeny požadavky na vzdělání. Za odbornou způsobilost k výkonu této profese je požadováno vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání nebo absolvování kurzů v rozsahu nejméně 200 hodin v sociohumanitní oblasti. Zákon o sociálních službách také zároveň udává zaměstnavatelům podmínku, zabezpečit sociálnímu pracovníkovi další vzdělání k prohloubení a obnovení kvalifikace v rozsahu minimálně 24 hodin za kalendářní rok.¹⁰⁹

Bílý kruh bezpečí, stejně tak intervenční a krizová centra jsou v registru poskytovatelů sociálních služeb, z čehož jim plyne povinnost řídit se zákonem o sociálních službách a dodržovat výše uvedené vzdělání. Podmínkou pro výkon činnosti v BKB je kromě vysokoškolského vzdělání také absolvování interního vzdělávacího kurzu, další vzdělávání probíhá v rámci supervizí.¹¹⁰ V krizovém centru není podmínkou k přijetí vysokoškolské vzdělání, (v intervenčních centrech ano) hlavním bodem ale je, že pracovník musí mít kurz

¹⁰⁷ HARVÁNEK, Jaromír a kol. Teorie práva. Brno: Masarykova univerzita, 1998, str. 57

¹⁰⁸ § 19 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

¹⁰⁹ § 109- § 111 Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

¹¹⁰ Informace poskytnuté na základě rozhovoru v BKB poradkyní Bc. I. Sedláčkovou, bližší informace ke kurzům mi bohužel nebyly sděleny, že se jedná o interní záležitost.

200 hodin krizové intervence¹¹¹. Pracovníkům Probační a mediační služby určuje podmínky ke vzdělání a tím možného výkonu profese zákon č. 257/ 2000 Sb. o PMS. Zde se pracovníci rozdělují na asistenty a úředníky. Úředníci pracují přímo s oběťmi. K výkonu této pozice je potřeba vysokoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti v magisterském programu. Dále musí vykonat zkoušku, na základě absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky PMS, který trvá v délce jednoho roku. Rozsah a obsah kvalifikačního vzdělávání pro úředníky si stanovuje Statut PMS.¹¹² Z těchto sdělení vyplývá, že osoby, které pracují s oběťmi trestných činů, musí mít ve většině případů vysokoškolské vzdělání. Na základě těchto informací je následně provedena analýza vysokých škol v České republice a zjištěna nabídka jejich studijních oborů vhodných pro výkon profese pracovníka v organizacích, zabývajících se pomocí obětem trestných činů.

6.1 Přehled vysokých škol poskytující psychologické, právní a sociální vzdělání

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy má na svých webových stránkách uveden seznam všech vysokých škol v České republice, které jsou rozděleny na školy státní, veřejné a soukromé.¹¹³ Po celé republice je celkem 62 vysokých škol z toho 44 soukromých, 26 veřejných a 2 státní. Na webových stránkách vybraných škol, kdy byly vyloučeny školy s technickým zaměřením, byly na jednotlivých fakultách voleny vhodné obory. U těchto vybraných oborů jsou prostudovány udávané profily absolventů (především u sociálního zaměření), v případě nedostatečných informací přehled vyučovaných předmětů, kde byla porovnávána četnost výuky psychologie, předmětů zaměřených na sociální problematiku, právo, krizovou intervenci aj. Z tohoto výběru jsou následně vytvořeny níže uvedené tabulky s přehledem vysokých škol poskytující právnické, psychologické a sociální vzdělání vhodné pro výkon profese v organizacích pomáhajících obětem.

Nejsou zde uvedeny státní vysoké školy a to konkrétně Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie v Praze z důvodu, že nenabízejí žádný studijní obor, který by se zaměřoval blíže na psychologii, právo či sociální práci. Je ale možno se domnívat, že studium specializovaného psychologa na problematiku spojenou s profesí policie či výkonu vojenských služeb na státní škole by mohla být žádoucí.

¹¹¹ Informace poskytnuté na základě rozhovoru v Krizovém centru Olomouc vedoucí střediska PhDr. J. Haasovou

¹¹² § 6 Zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě

¹¹³ viz *Ministerstvo školství ČR* [online]. 2010 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>

Do souhrnu jsou také zařazeny vysoké školy s obory, které sice neumožňují vykonávat kvalifikovanou právní nebo psychologickou činnost, ale jejich studenti mají určitý přehled v této problematice a po absolvování studia by se mohli v rámci své specializace s velkou pravděpodobností uplatnit v organizacích, které pracují s oběťmi trestných činů.

Tab. č. 2 Přehled soukromých vysokých škol – právo, psychologie¹¹⁴

SOUKROMÉ VYSOKÉ ŠKOLY - PSYCHOLOGIE, PRÁVO		
Název školy	Obor	Druh studia
Pražská vysoká škola psychosociálních studií	<ul style="list-style-type: none"> Psychologie 	Bc., Mgr. navazující
Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s	<ul style="list-style-type: none"> Právní specializace - Sociálně právní činnost 	Bc.
Vysoká škola aplikovaného práva, Praha, Brno	<ul style="list-style-type: none"> Právní specializace– Sociálně právní činnost a zaměstnanost¹¹⁵ 	Bc.
Metropolitní univerzita Praha	<ul style="list-style-type: none"> Právní specializace- veřejná správa 	Bc., Mgr. navazující

Tab. č. 3 Přehled veřejných vysokých škol – právo, psychologie¹¹⁶

VEŘEJNÉ VYSOKÉ ŠKOLY - PSYCHOLOGIE, PRÁVO		
Název školy	Obor	Druh studia
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	<ul style="list-style-type: none"> Psychologie (PF) 	Bc.
Masarykova univerzita	<ul style="list-style-type: none"> Právo (PrF) Psychologie (FF) Psychologie (FSS) Psychoterapeutická studia¹¹⁷(FSS) 	Mgr. Mgr. Bc., Mgr. navazující Mgr. navazující
Ostravská univerzita v Ostravě	<ul style="list-style-type: none"> Psychologie 	Bc.

¹¹⁴ vlastní zpracování

¹¹⁵ Sociálně právní činnost a zaměstnanost se uplatní hlavně ve státních orgánech, jako referenti územních pracovišť v rámci sociálního, důchodového a zdravotního pojištění, jako soudní tajemníci, v referentských funkcích justice, ve sféře rodinného práva, jako asistenti advokátů, notářů a auditorů, v evropských a nadnárodních institucích apod.

¹¹⁶ vlastní zpracování

¹¹⁷ Absolventi se uplatní v profesích, kde podstatná část práce tvoří psychoterapeutická, resp. sociálně terapeutická či vysoce kvalifikovaná poradenská práce s lidmi.

Karlova univerzita v Praze	<ul style="list-style-type: none"> • Právo (PrF) • Psychologie (FF) • Psychologie (FP), (FF) • Psychologie a speciální pedagogika¹¹⁸ (FP) 	Mgr. Mgr. Bc., Mgr. navazující Bc., Mgr.
Univerzita Palackého v Olomouci	<ul style="list-style-type: none"> • Právo (PrF) • Psychologie (FF) 	Mgr. Bc., Mgr. navazující
Západočeská univerzita v Plzni	<ul style="list-style-type: none"> • Právo (PrF) 	Mgr. v roce 2012/2013 obor neotevřen

Tab. č. 4 Přehled soukromých vysokých škol – sociální práce¹¹⁹

SOUKROMÉ VYSOKÉ ŠKOLY – SOCIÁLNÍ PRÁCE		
Název školy	Obor	Druh studia
Pražská vysoká škola PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ	<ul style="list-style-type: none"> • Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii 	Bc, Mgr. navazující
Vysoká škola aplikované psychologie	<ul style="list-style-type: none"> • Personální a interkulturní management¹²⁰ 	Bc.

Tab.č. 5 Přehled veřejných vysokých škol – sociální práce¹²¹

VEŘEJNÉ VYSOKÉ ŠKOLY – SOCIÁLNÍ PRÁCE		
Název školy	Obor	Druh studia
Jihočeská univerzita České Budějovice	<ul style="list-style-type: none"> • Sociální a charitativní práce (TF) • Sociální práce ve veřejné správě (FZS) 	Bc. Bc.
Masarykova univerzita	<ul style="list-style-type: none"> • Sociální politika a sociální práce (FSS) • Sociální práce (FSS) 	Bc., Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující
Ostravská univerzita v Ostravě	<ul style="list-style-type: none"> • Sociální práce (FSS) • Sociální práce s poradenským zaměřením (FF) • Poradenství v sociální práci (FF) • Společenská patologie a logistika terénních rizikových situací (LF)¹²² 	Bc. Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující

¹¹⁸ Absolventi budou kvalifikováni pro činnost v pedagogicko-psychologickém (výchovném, školském a speciálně pedagogickém) poradenství, pro působení v orgánech školské správy, pro zapojení ve speciálně pedagogickém a psychologickém výzkumu, pro výuku psychologie a speciální pedagogiky ve vybraných zařízeních a na středních školách.

¹¹⁹ vlastní zpracování

¹²⁰ Možnosti uplatnění absolventů: odborník v práci s lidmi i v neziskových organizacích; personalista, podnikatel, manažer ve vzdělávání, HR manažer, specialista ve veřejné a státní správě, odborný pracovník sociálních služeb, poradce v pomáhajících profesích, odborník na obchodní a interkulturní spolupráci

¹²¹ vlastní zpracování

¹²² Absolvent spolupracuje se všemi tíšňovými složkami (IZS-integrovaný záchranný systém) a je schopen zlepšit informovanost laické veřejnosti o logistice pohybu v rizikové situaci. Absolvent je na základě vědomostí a dovedností, získaných ze základních vědních oborů, společenských věd a odborné praxe, schopen rozpoznat a reagovat na psycho-sociální potřeby občanů v rizikové situaci, se kterými při své práci přijde do styku. . Umí

Opava	<ul style="list-style-type: none"> Sociální patologie a prevence (FVP) 	Bc.
Univerzita Hradec Králové	<ul style="list-style-type: none"> Sociální pedagogika¹²³ (PF) Sociální práce (ÚSS) Sociální a charitativní práce (ÚSS) Sociální práce ve veřejné správě (ÚSS) 	Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující Bc. Bc.
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	<ul style="list-style-type: none"> Sociální práce (FSE) 	Bc., Mgr. navazující
Univerzita Karlova	<ul style="list-style-type: none"> Pastorační a sociální práce (EVANTF) Sociální a charitativní práce (HUSTF) Sociální práce (FF) Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích¹²⁴(FHS) 	Bc. Bc., Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující, Mgr. Mgr. navazující
Univerzita Palackého v Olomouci	<ul style="list-style-type: none"> Charitativní a sociální práce (CMTF) Mezinárodní humanitární a sociální práce (CMTF) Sociální práce (FF) Pedagogika – sociální práce (PF) 	Bc., Mgr. navazující Bc., Mgr. navazující Bc. Bc., Mgr. navazující
Univerzita Pardubice	<ul style="list-style-type: none"> Zdravotně – sociální pracovník (FZS) 	Bc.
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	<ul style="list-style-type: none"> Zdravotně – sociální pracovník (FHS) 	Bc.

V rámci analýzy všech vysokých škol bylo zjištěno, že nabídka výše šetřených oborů je větší na veřejných vysokých školách. Na soukromých školách jsou nabízené obory zaměřené především na management. V sociálních oborech jsou možnosti výběru poměrně široké, ačkoli je zde určité procento oborů redukováno z důvodu, že jsou spíše zaměřeny na sociální politiku a řízení sociálních organizací. Sociální zaměření je možné studovat na 2 soukromých, 10 veřejných VŠ, a to celkem ve 26 oborech. Naopak v oblasti práva a psychologie není výběr

posoudit sociální a etické faktory, poskytnout kvalifikovanou radu pro řešení osobních problémů i obtížných životních situací.

¹²³ Uplatnění absolventů je především v pomáhajících profesích, a to zejména v oblasti sociálně pedagogické prevence při práci s dětmi, mládeží a dospělými ve volném čase, ale i v oblasti sociálně pedagogické terapie či sociální práce a politiky.

¹²⁴ Absolvent je specialista v oblasti pomáhajících profesí, který se na základě širšího vědního základu z oblasti humanitních věd a managementu orientuje v evropských systémech zdravotní a sociální péče a sociální politiky a rozumí jejich vývoji, chápe souvislosti mezi faktory sociálního a ekonomického prostředí a jejich dopady na rozhodování řídicích pracovníků a je schopen komplexně analyzovat sociální nebo zdravotnickou organizaci. Orientuje se ve specifických potřebách zdravotně a sociálně znevýhodněných klientských skupin, v jejich právech a v etice zdravotnických a sociálních profesí. Má přehled o problematice řízení a supervize v sociálních a zdravotnických zařízeních, chápe úlohu supervizní práce v řízení a možnosti využití supervize pro zlepšení kvality

tak početný. Kromě Pražské vysoké školy psychosociálních studií, neposkytují soukromé vysoké školy studentům žádný obor kvalifikovaný k výkonu psychologické činnosti. Tyto obory je možno studovat pouze na školách veřejných a to celkem na 5, z toho pouze 3 školy nabízejí magisterský obor, po kterém studenti mohou vykonávat kvalifikovanou psychologickou činnost. Obor právo v magisterském studijním programu mají studenti možnost studovat na třech veřejných školách, západočeská univerzita pro tento rok obor právo neotevřela a akreditace magisterského oboru právo a právní věda jí končí k říjnu 2013. Soukromé školy tuto možnost nenabízejí, neboť nemají udělenou akreditaci pro tento obor¹²⁵.

Ze statistik, které poskytují jednotlivé právnické fakulty vyplývá, že poměr uchazečů, kteří podají přihlášku ke studiu, je desetkrát vyšší než poměr přijatých studentů. Šance, že budou uchazeči přijati, je jedna z nejmenších v porovnání s jinými studijními obory. Nutno poznamenat, že obor psychologie vykazuje ještě menší šance na přijetí, ale to z důvodu, že je přijímán daleko nižší počet uchazečů.¹²⁶ Velký zájem uchazečů o právnické vzdělání byl do jisté míry redukován bakalářskými studijními programy - právní specializace (nejčastěji obor veřejná správa). Zájem studentů je veliký.¹²⁷ Naskýtá se tedy otázka kolik budoucích studentů a absolventů v tomto oboru jde za studiem pouze s vidinou lukrativních pozic a dobrého zajištění budoucnosti nebo také možnosti nezištně pomoci lidem ve svém okolí, a chutí investovat čas a energii do druhých. Například v Bílém kruhu bezpečí, sdružení, kterému je připisována velká zásluha na pomoci obětem trestných činů, poskytují pomoc experti z oboru práva a psychologie výhradně ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu. Na závěr bych uvedla výrok JUDr. Jana Mejzlíka poradce BKB. *„Pokud v této době, která je typická zvýšenou kriminalitou, nízkým právním vědomím národa, mizivou vymahatelností práva a hlavně - slabým postavením obětí trestných činů, může někdo někomu pomoci v opravdu těžké životní situaci a neudělá to, i když má tu možnost, jsem přesvědčen, že žije do jisté míry zbytečně. Osobně mi postačí být i letmý úsměv jako poděkování na tváři někoho, kdo odchází z poradny BKB, i kdyby měl být jen jeden za rok.“*¹²⁸

¹²⁵ V České republice působí také instituce, která poskytuje magisterské právnické vzdělání se zahraniční akreditací, a to konkrétně, University of New York in Prague, s.r.o

¹²⁶ VESECKÁ, Renáta a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009. str.74 - 75

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ Poradenská činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online].2009 [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/onas/poslani-a-cinnost/poradenska-cinnost/>

Závěr

Oběti trestných činů se musí vyrovnávat s prožitým traumatem, které na nich zanechal svým konáním pachatel. Obzvláště u násilných a sexuálně motivovaných trestných činů, je riziko negativního dopadu jak na duševní tak tělesné zdraví zasaženého člověka veliké. Je potřeba si uvědomit, že oběť je po prožitém traumatu z trestného činu zavalena myšlenkami o vlastní existenci a je v jiném psychickém rozpoložení. Jestliže není v rukou státu a nás samotných zabránit tomu, aby se děla trestná činnost, což je do jisté míry těžko ovlivnitelné, měl by se stát přičinit o to, aby byla alespoň řádně poskytnuta pomoc osobám zasaženým tímto neblahým jevem společnosti, a tím zmírněna další bolest a újma obětí. Proto je potřeba vytvořit co nejjednodušší cestu pomoci. Čím více bude možnost pomoci komplikovanější, tím vzniká větší riziko oběti na její rezignaci.

I přes tuto značnou potřebu jsou oběti stále opomíjeny. Současná právní úprava se oběťmi kromě zákona o odškodnění obětí trestných činů příliš nezabývá, což může být také důvodem, že jsou stále na pokraji zájmu jak široké veřejnosti, tak orgánů, které s nimi spolupracují. Oběť je stále brána jako svědek či poškozený. Zatímco práva obviněného v trestním řízení jsou definována a sankcionována, pro oběti z právní úpravy nic takového nevyplývá. Lepší budoucnost se naskytá obětem díky novému zákonu o obětech trestných činů, kterému je věnována samostatná kapitola. Zákon do jisté míry řeší výše zmíněnou problematiku. Řada odborníků a organizací tomuto zákonu, přikládá velký význam a posun v postavení obětí ve společnosti. Komplexně upravuje jejich právní ochranu a slučuje doposud roztráštěné právní předpisy. Je potřeba zmínit, že k velkému posunu dochází v oblasti práva na informace ze strany orgánů činných v trestním řízení, dále je zde také řešena ochrana před sekundární viktimizací. Obětem jsou navýšeny částky peněžité pomoci a zvyšuje se šance na dosažení náhrady škody. Zákon také přiděluje obětem právo na odbornou pomoc. Díky zákonu budou také podpořeny, jak finančně, tak při spolupráci s OČTŘ subjekty, poskytující pomoc obětem.

Další jednotlivé kapitoly objasňují pojem oběť a to jak z pohledu práva, tak viktimologie, která považuje za oběť pouze osobu, které se přímo trestný čin dotkl. Zároveň jsou v příloze srovnána práva oběti a pachatele, z čehož vyplývá, jak je doposud oběť krácena na svých právech. V práci se také zabývám typologií obětí, kdy tato metoda slouží k rozlišení typů osobností a jejím předpokladům stát se obětí trestného činu. Obsáhlejší kapitola je věnována jednotlivým druhům pomoci, které jsou oběti poskytnuty. Je zde uveden popis reakcí, které u oběti mohou nastat po prožití traumatické události. V souvislosti s tím,

je zde uveden vhodný způsob chování k obětem pro osoby v jejím blízkém okolí, a také průběh pomoci od odborníků. Do úseku právní pomoci je zahrnuta a objasněna legislativa, která se týká obětí. Za podstatnou zde mimo jiné považuji část o „náhubkovém“ zákoně, který poskytuje obětem určitou ochranu před zásahem medií do jejich soukromí.

Pátá kapitola se věnuje organizacím, které jsou poskytovateli pomoci obětem. Tyto sdružení nesou velkou část správně poskytnuté péče a zasluhují se v rámci své činnosti, projektů a jiných aktivit o snížení dopadu traumatu na oběti a zároveň ji pomáhají ke zpětnému návratu do společenského života.

Poslední kapitola navazuje na předešlou část a je zaměřena na kvalifikační vzdělání u pracovníků spolupracujících s oběti trestných činů, kdy jsou na tyto odborníky kladeny požadavky vysokoškolského vzdělání. Toto zjištění považuji za uspokojivé, protože případ kdy by se oběť mohla dostat do spolupráce s člověkem v oboru nedostatečně vzdělaném, by mohl vést k sekundární viktimizaci oběti, což bych považovala za zbytečné selhání organizací. Zároveň je v práci uveden přehled škol s výčtem vhodných oborů, které umožňují tohoto vzdělání dosáhnout.

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit ucelený přehled informací, které souvisejí s pojmem oběti trestných činů a její možnosti poskytnutí pomoci. Práce by se mohla stát do jisté míry pomůckou k získání informací pro osoby, které se o tuhle problematiku nezajímaly, ale životní situace je na tuto cestu přivedla, ať už jsou to lidé v blízkém okolí oběti, či oběti samy. Mohla by také sloužit osobám, které by se rády věnovaly této z velké části dobrovolnické činnosti.

Seznam zkratek

BKB Bílý kruh bezpečí

CMTF Cyrilometodějská teologická fakulta

EVANTF Evangelická teologická fakulta

EU Evropská unie

ČR Česká republika

FF Filozofická fakulta

FHS Fakulta humanitních studií

FSS Fakulta sociálních studií

FSE Fakulta sociálně ekonomická

PF Pedagogická fakulta

FVP Fakulta veřejných politik

FZS Fakulta zdravotnických studií

HL hlavní líčení

HUSTF Husitská teologická fakulta

LF Lékařská fakulta

OČTŘ orgány činné v trestním řízení

PrF Právnícká fakulta

PČR Policie České republiky

PMS Probační a mediační služba

TČ Trestný čin

TF Teologická fakulta

TŘ Trestní řád

USS Ústav sociální práce

ZoPP Zákon o pedagogických pracovnících

ZOTČ Zákon o obětech trestných činů

ZpoTČ Zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů

Seznam použité literatury

Odborná literatura:

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 3., v nakl. Portál 1. Praha: Portál, 2000. 254 s. ISBN 80-7178-475-3

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.

DIANIŠKA, Gustáv. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 326 s. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-198-4

HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 501 s. ISBN 978-80-7380-104-5.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 270 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3134-6

HOLCR, Květoň a kol. *Kriminologie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. 190 s. Student. ISBN 978-80-87212-271.

KRÁL, Vladimír. *Odškodňování obětí trestné činnosti*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 1998. 14, 135 s. Zákony s poznámkami. ISBN 80-7179-175-X.

NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003. 81 s. ISBN 80-7083-745-4

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 290 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-389-6.

ŠKODA, Jindřich. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 396 s. ISBN 978-80-7380-160-1.

ŠINOVČEK, Ivan a kol.: *Kriminalistika*. Bratislava, IURA EDITION, 2001, 326 s. ISBN 8089047122

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

VESECKÁ, Renáta a Jakub CHROMÝ., *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009. 124 s. ISBN 978-80-7201-772-0.

VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem kriminality v České republice*. Bílý kruh bezpečí,o.s.: MJF, 2010. ISBN 978-80-86284-86-6.

VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007. s. 87 ISBN 978-80-239-9448-3

VYMĚTAL, Štěpán et al. *Novináři a oběti trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Pro oddělení psychologie odboru personálního MV ČR vydává Themis, 2008. 80 s. ISBN 978-80-7312-052-8.

ZÁHORA, Josef a Robert KERT. *Obete kriminality - Victims of Crime*. Bratislava: EUROKODEX,s.r.o., 2010. s.408, ISBN 978-80-89447-36-7

Jiné odborné zdroje:

Langhamerová Vlasta, Srovnání základních práv pachatele a oběti trestného činu. *Zpravodaj*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2012, roč. 2012, č. 3. ISSN 1213-8282 str. 18-19

Polmová, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestně právní revue*. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2009, č. 4. ISSN 1213-5313., str. 114

VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 2013, č. 4. str. 83- 87

VITOUŠOVÁ, Petra. Kruh bezpečí se roztáčí. *Zpravodaj BKB*. 2013, roč. 2013, č. 1. str.11.

Zpravodaj. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 1213-8282

ČESKO.Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů In. *Zákony V.2010: sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství* Česko. Český Těšín: Poradce, 2010 ISSN 1802-8306. str. 315-324

ČESKO.Zákon č. 209/ 1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů In: *Trestní předpisy*. Edice úplné znění, č. 930, Ostrava: Sagit, 2013, str. 476-481

ČESKO.Zákon č. 257/ 2000 Sb., o Probační a mediační službě In: *Trestní předpisy*. Edice úplné znění, č. 930, Ostrava: Sagit, 2013, str. 470- 475

ČESKO.Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), úplné znění k 1.1. 2013. In. *Trestní předpisy*. Edice úplné znění, č. 930,Ostrava: Sagit, 2013, str.143-321

ČESKO.Zákon č. 45/ 2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) In: *Sbírka předpisů ČR* [online]. 2013 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/13-045.htm>

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *MPSV*[online] 2006 [cit. 2013-06-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

ČESKO. Zákon č. 52/2009 Sb. ze dne 5. února 2009, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů*, [online]. 2009. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb09052>

Rámcové rozhodnutí Rady (2002/475/SVV) ze dne 13. června 2002, o boji proti terorismu, *Úřední věstník L 164 , 22/06/2002 S. 0003 - 0007*. [online]. 2002 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:CS:HTML>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/ EU ,*Úřední věstník Evropské unie*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:CS:PDF>

Směrnice Rady (2004/80/ES) ze dne 29. dubna 2004, o odškodňování obětí trestných činů. *Úřední věstník L 261 , 06/08/2004 S. 0015 - 0018* [online]. 2004 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0080:cs:HTML>

Bezpečnost města: Jak mi může někdo pomoci, když jsem se stal obětí trestného činu?, *Bezpečné město sokolov* [online]. 2009 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=419&menu=419>

Etický kodex ČMPS, *Českomoravská psychologická společnost* [online]Praha 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.cmps.ecn.cz/?page=eticky-kodex>

FOREJT, Petr. Zákon o obětech trestných činů - Základní informace, *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]2012 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z:www.mvcr.cz/soubor/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-rvppk-doc.aspx

Kontakty. *ROSA-občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám-obětem domácího násilí* [online]. [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.rosa-os.cz/o-nas/kontakt/>

Nadstandardní služby.*Bílý kruh bezpečí* [online].2009 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/nadstandardni-sluzby/>

Návrh zákona o obětech trestných činů včetně důvodové zprávy. In: *Sněmovní tisky* [online] 2012 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

Návrh zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů. In: *Digitální repozitář PS* [online].1997 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t014300a.htm>

Stanovy BKB. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/stanovy-bkb>

MAREŠOVÁ, Alena a Milada MARTZINKOVÁ. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*, Praha: IKSP [online] 2009 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx

MEDIACE. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2003 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/MEDIACE_metodika_textova_cast bez_priloh.pdf

Základní informace. *DONA linka* [online]. Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. 2007 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: www.donalinka.cz

Organizační řád Probační a mediační služby České republiky, *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2011 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/03_ORG_RAD_PMSCR_aktual_01022011.pdf

Analýza potřebnosti individuálního projektu Probační a mediační služby Proč zrovna já?. *MVČR*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-09] Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-potrebnosti-projektu-docx.aspx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox

Restorativní justice. *Podpora a poradenství obětem trestných činů* [online]. 2011 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.restorativnijustice.cz/cz/>

Projektová činnost, *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>

Věřejný závazek registrovaných sociálních služeb BKB, *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/verejny-zavazek-registrovanych-socialnich-sluzeb-bkb/>

Krizové centrum. In: *Charita Olomouc* [online]. 2007 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/socialni-sluzby-SKP/krizove-centrum.html>

Přehled vysokých škol, *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2010 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>

Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí o.s./2011, *Bílý kruh bezpečí* [online] 2011 [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>

Výroční zpráva 2012. Středisko sociální prevence Olomouc [online] 2010 [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: http://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2013/03/Vyrocní_zprava_SSP_2012.pdf

Sedláčková, I. Bílý kruh bezpečí (ústní sdělení), Švermova 1, Olomouc, 10. 4. 2013

Haasová, J. Charita Olomouc (ústní sdělení), Wurmova 5, Olomouc, 14. 5. 2013

Seznam příloh

Příloha č. 1

Srovnání základních práv pachatele a oběti trestného činu

Příloha č. 2

Dotazník pro účely posouzení žádosti o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti dle zákona č. 209/ 1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 3

Statistiky Bílého kruhu bezpečí rok 2012 – osobní kontakt v poradnách BKB

Příloha č. 4

Změny v trestním řádu na základě zákona o obětech trestných činů

Příloha č. 1¹²⁹

Pachatel (obviněný, poškozený, odsouzený)	Oběť nyní (poškozený)	Oběť dle nového zákona o obětech (2013)
§160 odst. 1 TŘ	§ 158 odst. 2 TŘ	
právo na doručení usnesení o zahájení tr. stíhání proti osobě pachatele tr. činu	právo na vyzrozumění o učiněných opatřeních	zůstává zachováno
§ 65 TŘ	§ 65 TŘ	
právo nahlížet do spisu + činit si z něj opisy a výpisy- NEMŮŽE být odepřeno po upozornění na prostudování spisu	právo nahlížet do spisu + činit si z něj opisy a výpisy- MŮŽE být odepřeno kdykoliv	zůstává zachováno
§ 64 TŘ	§ 64 TŘ	
právo na doručování všech rozhodnutí- u obviněného musí být doručeny do vlastních rukou (obžaloba, usnesení o zahájení tr. stíhání, rozsudek, trestního příkazu, předvolání HL/VZ)- jsou doručovány veškeré písemnosti	právo na doručování pouze rozhodnutí, proti kterému může poškozený podat opravný prostředek – všechny dokumenty doručované poškozenému mohou být uloženy (vyloučit může pouze předseda senátu) – veškeré písemnosti jsou primárně doručovány pouze zmocněnci (poškozenému pouze pokud má něco vykonat osobně)	zůstává zachováno
§ 33 odst. 5 TŘ	§ 46 TŘ	
povinnost OČTŘ poučit pachatele o jeho právech	povinnost OČTŘ poučit poškozeného o jeho právech a poskytnout prostor pro jejich uplatnění	právo na písemné informace - § 8 a násl. zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů
§ 33 odst. 1 TŘ	§ 97 TŘ, § 101 odst. 1 TŘ	
právo vypovídat pravdu, lhát, odmítnout vypovídat z jakéhokoliv důvodu	<ul style="list-style-type: none"> - povinnost dostavit se k příslušnému orgánu na předvolání - povinnost vypovídat pravdu - právo odmítnout vypovídat pouze v případech uvedených v § 100 odst. 1, odst. 2 TŘ 	zůstává zachováno
§ 33 TŘ	§ 50 TŘ	
právo mít obhájce, právo na obhajobu za sníženou odměnu či na bezplatnou obhajobu(nedostatek finančních prostředků)	právo zmocněnce, právo na poskytnutí právní pomoci zmocněncem za sníženou odměnu či bezplatně (nedostatek finančních prostředků, zastoupení zmocněncem nesmí být s ohledem na povahu náhrady škody či její výši zřejmě nadbytečné - § 51a odst. 1 TŘ)	zůstává zachováno
§ 33 TŘ	§ 158 odst. 4 TŘ	
právo žádat o výslech pouze za účasti obhájce	právo mít zmocněnce, ale ne zakotveno právo být vyslýchán jen v přítomnosti zmocněnce	právo na právní a jinou pomoc - § 4 a násl. zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů
§ 165 TŘ		
právo žádat, aby se sám či obhájce účastnil úkonu a kladli otázky		
§ 202 TŘ	§ 40 TŘ	
právo účastnit se hlavního líčení (v případech, kdy je účast obžalovaného nutná u HL, může být vynucena vydáním příkazu k zatčení, v některých případech může být HL konáno v nepřítomnosti obžalovaného, pouze za účasti obhájce- §202 odst. 2 TŘ	právo účastni se HL pokud je poškozený zároveň svědkem, pak je dána povinnost poškozeného dostavit se na HL a zde vypovídat> může být vynuceno pořádkovou pokutou či předvedením> poškozený v pozici svědka NEMÁ právo účastnit se výslechu obžalovaného (je vyslýchán až poté, co je vyslechnut obžalovaný jehož výslechem je započato dokazování v rámci HL)	zůstává zachováno
Právo na ochranu		
	<ul style="list-style-type: none"> - utajení identity svědka - § 55 TŘ - oddělená čekárna - § 200 TŘ - vyloučení veřejnosti - §200 TŘ - opatření k ochraně svědka- § 209 TŘ - výpověď v nepřítomnosti 	zůstává zachováno, dále přibývá: <ul style="list-style-type: none"> - právo na ochranu soukromý - § 29 zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů - právo na ochranu před druhotnou újmou - § 31 a násl. zákona č.

¹²⁹ Zpravodaj. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2012, roč. 2012, č. 3. ISSN 1213-8282 str. 18-19

V tabulce se jedná o srovnání základních práv pachatele a oběti, i z toho je patrné v jakých oblastech jsou oběti značně kráceny na svých právech oproti pachatelům TČ.

Dotazník

pro účely posouzení žádosti o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti dle zákona č. 209/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Vážený pane/ paní/ slečno,

omlouváme se, že v situaci, ve které se nacházíte, jsme nuceni Vás obtěžovat nepříjemnými otázkami. V zájmu **rychlého posouzení Vaší žádosti** o poskytnutí peněžité pomoci dle zákona č.209/1997 Sb. je však vyplnění tohoto dotazníku nezbytné. Děkujeme Vám za spolupráci, které si velmi ceníme.

I. Vyplňte prosím čitelně osobní údaje o žadateli - oběti trestného činu, které byla způsobena újma na zdraví, nebo osobě pozůstalé po osobě, která v důsledku trestného činu zemřela.

1. Příjmení:

2. Jméno:

3. Datum narození:

4. Rodné číslo:

5. Adresa trvalého bydliště:

6. Korespondenční adresa, v případě, že se liší od adresy trvalého bydliště:

7. Telefon:

8. Občanství:

II. Jestliže je žadatel zastoupen jinou osobou (zástupcem) na základě zákonného zastoupení (např. nezletilé dítě svým rodičem) nebo na základě dohody o plné moci, vyplňte údaje o zástupci:

1. Příjmení:
2. Jméno:
3. Korespondenční adresa:

*Pokud žádáte za jinou osobu, je třeba skutečnost, která zastoupení zakládá, doložit. Proto k žádosti **přiložte kopii plné moci** (u smluvního zastoupení) **nebo kopii rodného listu** (v případě zákonného zastoupení) nebo jinou obdobnou listinu.*

III. Jestliže žadatel je osobou pozůstalou po osobě, která v důsledku trestného činu zemřela, vyplňte prosím též údaje o osobě zemřelé:

1. Příjmení:
2. Jméno:
3. Datum narození:
4. Datum úmrtí:
5. Rodné číslo:
6. Poslední trvalé bydliště:
7. Občanství:
8. V jakém poměru byla osoba zemřelá v důsledku trestného činu k osobě žadatele (*otec, dcera, osoba žijící ve společné domácnosti apod.*):

*Pokud je žadatel osobou pozůstalou po osobě, která v důsledku trestného činu zemřela, je k žádosti třeba **přiložit kopii úmrtního listu a listiny, které dokládají skutečnost, že osoba zemřelá osobu pozůstalou vyživovala nebo měla povinnost ji vyživovat** (ve vztahu rodič - dítě se bude jednat o rodný list či rozhodnutí soudu o vyživovací povinnosti, u manželů bude takovou listinou oddací list apod.)*

IV. Uved'te datum, kdy se oběť dozvěděla o škodě způsobené trestným činem

Uved'te datum spáchání trestného činu a pokud vědomost o škodě jím způsobené oběť nabyla až později uved'te kdy a jak (například z lékařské zprávy – datum jejího vystavení a podobně).

V. Označte orgán činný v trestním řízení (úřad pro vyšetřování, soud apod.), který o trestném činu konal naposledy řízení. Uved'te též spisovou značku, pod kterou vyšetřování probíhá.

*Pokud máte k dispozici **poslední rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení**, které dává představu o tom, v jakém stadiu se věc nachází (např. usnesení o odložení trestního stíhání, opis obžaloby, rozsudek - i nepravomocný), **připojte je k žádosti.***

VI. Uved'te jakým způsobem jste uplatnil(a) nárok na náhradu škody na pachateli nebo jiné osobě která za škodu odpovídá:

Podle ustanovení § 8 zákona č. 209/1997 Sb. může být peněžité pomoci snížena, nebo se nepřizná s přihlédnutím k tomu, zda oběť využila všech zákonných prostředků k uplatnění nároku na náhradu škody na pachateli nebo jiné osobě, která za škodu odpovídá. Tento bod nevyplňujte, pokud nebyl pachatel trestného činu zjištěn.

Body VII. - X. vyplňte, jestliže žadatel je pozůstalým po osobě, která v důsledku trestného činu zemřela.

VII. Uved'te, zda žádáte o poskytnutí peněžité pomoci ve výši paušální částky 25.000,- Kč nebo zda doložíte výši ušlého výživného a nákladů pohřbu:

Podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 209/1997 Sb. lze na žádost oběti poskytnout peněžitou pomoc ve výši paušální částky 25.000,- Kč, nebo ve výši odpovídající prokázaným nákladům pohřbu a ušlému výživnému. Pokud se rozhodnete žádat o peněžitou pomoc ve výši paušální částky, nemusíte již vyplňovat body VIII. - X. tohoto dotazníku.

VIII. Uved'te měsíční výši výživného, kterou žadateli poskytovala nebo byla povinna poskytovat osoba, jež v důsledku trestného činu zemřela.

IX. Náklady spojené s pohřbem, které nebyly hrazeny pohřebním poskytnutým podle zákona o státní sociální podpoře, činily:

Jedná se o náklady spojené se smutečním obřadem, cestovní výlohy spojené s účastí na pohřbu, náklady na zřízení (úpravu) hrobu, desky, pomníku apod. Náklady zde uvedené musí být doloženy, jinak na ně Ministerstvo spravedlnosti nebude moci brát zřetel.

X. V souvislosti s úmrtím osoby, která žadateli poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživné, byl žadateli přiznán vdovský (vdovecký, sirotčí) důchod ve výši:

Potvrzením může být například doklad České pošty nebo České správy sociálního zabezpečení o výši vdovského (vdoveckého, sirotčího) důchodu.

—

Body XI. – XVI. vyplňte, jestliže se žadatel stal obětí trestného činu a byla mu způsobena újma na zdraví.

XI. Uved'te (pokud možno přesně) datum, kdy bylo ukončeno léčení, respektive kdy skončila pracovní neschopnost :

XII. Celková výše bodového ohodnocení za bolest činí:

*K žádosti je třeba **přiložit bodové ohodnocení za bolest** dle vyhlášky. č.440/2001, které žadatel získá od lékaře, jenž ho ošetřoval. Tento lékařský posudek bude obsahovat bodové hodnocení vytrpěné bolesti a bodové hodnocení ztížení společenského uplatnění. Připomínáme, že pro účely zákona č. 209/1997 Sb. je relevantní pouze bodové ohodnocení vytrpěné bolesti. Podle ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 209/1997 Sb. nelze peněžitou pomoc poskytnout, pokud bodové hodnocení vytrpěné bolesti nedosáhne nejméně 100 bodů.*

XIII. Uved'te, zda žádáte o poskytnutí peněžité pomoci ve výši paušální částky 25.000,- Kč nebo zda doložíte výši ušlého výdělku a nákladů léčení:

Podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 209/1997 Sb. lze na žádost oběti poskytnout peněžitou pomoc ve výši paušální částky 25.000,- Kč, nebo ve výši odpovídající prokázaným nákladům léčení a ušlému výdělku. Pokud se rozhodnete žádat o peněžitou pomoc ve výši paušální částky, nemusíte již vyplňovat body XIV. - XVI. tohoto dotazníku.

XIV. Náklady spojené s léčením činily:

*Jedná se o náklady na léky, zdravotnické pomůcky, náklady na rehabilitaci, přibrání cizí osoby na pomoc v domácnosti či ošetřování, zvýšené náklady na dopravu apod. za podmínky, že tyto náklady nebyly hrazeny pojišťovnou. **Náklady zde uvedené musejí být doloženy**, jinak na ně Ministerstvo spravedlnosti nebude moci brát zřetel.*

XV. Popište výdělkové poměry žadatele před a po vzniku újmy na zdraví způsobené trestným činem.

K žádosti připojte listiny, které uvedené skutečnosti potvrzují.

V případě, že žadatel je v zaměstnaneckém poměru, bude se jednat o potvrzení zaměstnavatele o průměrném výdělku dle §275 zákona č.65/1965 Sb., §17 zákona č. 1/1992. Jestliže je žadatel osobou samostatně výdělečně činnou, bude takovou listinou např. opis posledního daňového přiznání. Pokud žadatel pobírá starobní důchod bude dokladem, který může prokázat zhoršenou sociální situaci, potvrzení České Pošty o výši starobního důchodu. V případě, že z nějakého závažného důvodu výdělkové poměry žadatele doložit nelze, je možné v krajním případě nahradit potvrzení o nich čestným prohlášením.

XVI. Uveďte výši nemocenských dávek (invalidního důchodu) a dobu , po kterou je žadatel pobírá či pobíral po vzniku újmy na zdraví způsobené trestným činem.

K žádosti přiložte potvrzení zaměstnavatele nebo pojišťovny o výši nemocenských dávek. V případě, že v důsledku škody na zdraví způsobené trestným činem Vám byl přiznán invalidní důchod, uveďte a doložte jeho výši.

**Čestné prohlášení žadatele o peněžitou pomoc podle zákona č.
209/1997 Sb.**

Tímto čestně prohlašuji, že údaje mnou uvedené v této žádosti odpovídají skutečnosti.

Mé majetkové poměry jsou takové, že trestným činem, jehož jsem byl(a) obětí, se zhoršila má sociální situace. Škoda takto mi způsobená nebyla dosud plně uhrazena.

Podpis žadatele nebo jeho zástupce

Příloha č.3¹³⁰

Čtvrtletní přehled 2012	ČR
I.	338
II.	305
III.	262
IV.	269
Celkem	1174

V procentech:	ČR
Čtvrtletní přehled 2012	
I.	29%
II.	26%
III.	22%
IV.	23%
Celkem	100%

Údaje o klientech	ČR
žena	909
muž	214
pár	51

V procentech:	ČR
Údaje o klientech	
žena	77,43%
muž	18,23%
pár	4,34%

Věk klientů	ČR
0 - 15 let	4
15 - 25 let	155
25 - 40 let	497
40 - 50 let	232
50 - 60 let	153
60 a více	131
neurčeno	2

V procentech:	ČR
Věk klientů	
0 - 15 let	0,34%
15 - 25 let	13,20%
25 - 40 let	42,33%
40 - 50 let	19,76%
50 - 60 let	13,03%
60 a více	11,16%
neurčeno	0,17%

Klient přichází	ČR
sám	843
v doprovodu	331
neuvedeno	0

V procentech:	ČR
Klient přichází	
sám	71,81%
v doprovodu	28,19%
neuvedeno	0,00%

Vztah k TČ	ČR
oběť	715
Příbuzný	176
Znamý	12
svědek	9
jiný	35
pachatel	3
nemá vztah k TČ	224
neudáno	0

V procentech:	ČR
Vztah k TČ	
oběť	60,90%
příbuzný	14,99%
známý	1,02%
svědek	0,77%
jiný	2,98%
pachatel	0,26%
nemá vztah k TČ	19,08%
neudáno	0,00%

¹³⁰ Statistiky, *Bílý kruh bezpečí* [online.].2009 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>

Tr. čin ohlášen policii	ČR
Ano	661
Ne	336
nejde o TČ	177
neuveďeno	0

V procentech:	
Tr. čin ohlášen policii	ČR
Ano	56,30%
Ne	28,62%
nejde o TČ	15,08%
neuveďeno	0,00%

Domáci násilí	ČR
Ano	239
Ne	835
nejisté	100
neuveďeno	0

V procentech:	
Domáci násilí	ČR
Ano	20,36%
Ne	71,12%
nejisté	8,52%
neuveďeno	0,00%

Informace o BKB	ČR
tiskoviny BKB	34
známí	201
sdělovací prostředky	98
úřad	43
policie	212
odjinud	276
neuveďeno	0
linka DONA	24
Internet	286

V procentech:	
Informace o BKB	ČR
tiskoviny BKB	2,90%
známí	17,12%
sdělovací prostředky	8,35%
úřad	3,66%
policie	18,06%
odjinud	23,51%
neuveďeno	0,00%
linka DONA	2,04%
Internet	24,36%

Příchod do poradny	ČR
Před spácháním TČ	53
Do 14 dnů po spáchání TČ	185
Ve stadiu vyšetřování TČ(po 14 dnech od TČ)	211
Ve stadiu soudního projednávání věci	80
Po vynesení rozsudku	35
S delším čas. odstupem od spáchání TČ	137
Jiné vyjádření	473
Neuveďeno	0

V procentech:	
Příchod do poradny	ČR
Před spácháním TČ	4,51%
Do 14 dnů po spáchání TČ	15,76%
Ve stadiu vyšetřování TČ(po 14 dnech od TČ)	17,97%
Ve stadiu soudního projednávání věci	6,81%
Po vynesení rozsudku	2,98%
S delším čas. odstupem od spáchání TČ	11,67%
Jiné vyjádření	40,29%
Neuveďeno	0,00%

1174

Klient si stěžuje na:	ČR
1. policii	211
2. soud	64
3. pojišťovnu	5
4. jinou státní instituci	69
5. nestátní subjekt	26

Poskytnutá pomoc:	ČR
1. právní	892
2. psychologická	779
3. organizační	710
4. morální	462
5. doprovod - k soudu, policii, na úřad	6

6. mezilidské vztahy / rodinné	852	6. rehabilitační ordinace Monada	3
7. nedostatečnost zákona	45	7. psychoterapie	176
8. jiná stížnost	314	8. jiná pomoc :	34

Druh trestného činu:	ČR
1. vražda	111
2. ublížení na zdraví	200
3. loupež	19
4. omezování osobní svobody	38
5. rvačka	1
6. vydírání	36
7. útisk	0
8. porušování domovní svobody	41
9. znásilnění	119
10. pohlavní zneužívání	39
11. krádež	13
12. zpronevěra	7
13. podvod	34
14. vyhrožování	96
15. jiný trestný čin	85
16. týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí	240
17. nejde o trestný čin	256
18. stalking	145

Související změny trestního řádu s novým zákonem o obětech trestných činů	
§ 2 odst. 15 TŘ	dostatečná informovanost poškozeného, vhodným způsobem a srozumitelnou formou
§ 43 odst. 4, § 212a TŘ	právo poškozeného učinit prohlášení v kterémkoliv stádiu trestního řízení o dopadu trestného činu na svůj dosavadní život.
§ 46 TŘ	TŘ povinnost OČTŘ poučit poškozeného o jeho právech a poskytnout prostor pro jejich uplatnění
§ 51a TŘ	právo poškozeného na bezplatné zastoupení zmocněncem u některých případů, kdy neuplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vrácení bezdůvodného obohacení
§ 55 odst. 1 písm.c) TŘ	u poškozeného, zákonného zástupce, zmocněnce, důvěrníka se neuvádějí do protokolu o výsledku jejich osobní údaje, a je nutné je uchránit i při nahlížení do spisu.
§ 88b až 88o TŘ	zavedení předběžných opatření (snížení rizika viktimizace oběti, včetně blízkých, a také recidivy obviněného) zákonný výčet § 88 c- zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky, zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí, zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz vycestování do zahraničí, zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky, zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek
§ 102 odst. 3 TŘ	osobě mladší 18 let lze klást otázky jen prostřednictvím OČTŘ
§ 104a TŘ	v případě TČ proti lidské důstojnosti a v sexuální oblasti, se zavádí bezvýjimečný zákaz konfrontace poškozeného mladšího 18 let s poškozeným.
§ 160 odst. 2 TŘ	usnesení o zahájení trestního stíhání se doručuje nově i poškozenému
§ 166 odst. 1 TŘ	právo poškozeného prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování při jeho skončení- jsou zde, ale určitá omezení
§ 196 odst. 1 TŘ	doručení poškozenému opis obžaloby, předseda senátu v případě, že poškozený neučinil návrh na náhradu nemajetkové újmy nebo na vrácení bezdůvodného obohacení, ho o tomto právu poučí
§ 202 odst. 6 TŘ	účast poškozené na HL může být omezena na nezbytnou dobu, je-li to nezbytné z hlediska objasnění věci, mají-li být vyslechnuti jako svědci

¹³¹ vlastní zpracování na základě zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů